

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ МИКОЛАЇВСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА ІНСПЕКЦІЯ ПО ОХОРОНІ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ В
МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Гребенников В.Б., Яценко С.М.

ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОГО РАЙОНУ.

(каталог-довідник)

Миколаїв – 2017

Книга розповідає про археологічні об'єкти Березнегуватського району їх види, час виникнення та історію дослідження. Також додається перелік всіх відомих на теренах району пам'яток та список літератури, з якої можна детальніше ознайомитися з археологією даного регіону. Є у книзі окремі законодавчі акти, які охороняють пам'ятки від руйнування.

Розрахована на учнів, студентів та викладачів різних навчальних закладів де викладається історія, заклади просвіти та культури, держслужбовців та всіх аматорів-краєзнавців, які цікавляться давньою історією свого краю.

Гребенников В.Б., Яценко С. М.

**ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОГО
РАЙОНУ.**

(КАТАЛОГ-ДОВІДНИК).

Видавництво «Іліон»

Рецензенти: Гребенников Ю.рїй С.пиридонович – кандидат історичних наук, двічі лауреат премії М.М. Аркаса

Снитко І.О – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник ДІОПК в Миколаївській області.

На першій сторінці обкладинки: **Курган біля с. Нововолодимирівка (Інтернет)**

На четвертій сторінці обкладинки: **Горщик катакомбної культури (Інтернет)**

«Кожна наша пам'ятка містить частинку світової історії»

ВСТУП

Пам'ятки археології - це усі матеріальні залишки діяльності стародавніх людей, які знайдені під час розкопок; головні з них – поселення, поховання та святилища.

Миколаївщина є однією з багатіших областей України щодо пам'яток археології. Їх на терені області нараховуються тисячі. Березнегуватський район, який розташований у межах області нараховує їх близько понад 160 і являється задовільно дослідженим у археологічному плані (мал.1). Тут були знайдені пам'ятки з періоду мезнеоліту і до кінця XVIII ст. н.е.

У даному каталозі зафіксовані пам'ятки відкриті і досліджені археологами у різні роки станом на 1 липсичня 2016 р. Слід зауважити, що усі відкриті об'єкти являються державною власністю, незалежно від того, на чий землі вони знаходяться. Це встановлено законодавством України, витяги з якого знаходяться у даному каталозі. Крім цього, майже усі нижче перелічені пам'ятки рішеннями обласної ради народних депутатів, розпорядженням облдержадміністрації та наказами управління культури ОДА взяті на державний облік та під охорону. Рішення №370 від 12.07.78 р. (947, 948); № 216 від 09.08 88 р. (151-213); Розпорядження № 507-р від 12.07.2000 р. (326-349); Накази №276 від 04.12.09 (23-58); №261 від 10.12.10 р. (5-8) та №85 від 03.04.12 р. (32-61); №235 від 10.10.12 (1).

Земельні ділянки на яких розташовані всі ці пам'ятки є державною власністю. Господарське використання цих земель є порушенням закону «Про

охорону культурної спадщини» і також карається статтею Кримінального кодексу України. Руйнація пам'яток археології (у тому числі оранка) є злочином не тільки перед державою, але й перед нашими нащадками і цивілізованим людством в світі.

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

Район розташований на сході Миколаївської області. Його загальна площа 1,3 тис. км². Являє собою рівнину порізану балками та долинами степових річок. З півночі на південь його терени пересікає р. Висунь та її права притока р. Добра. На південному сході землі району межують з правим берегом р. Інгулець, якій, в свою чергу є правою притокою Дніпра.

Вивчення археологічних пам'яток на землях, які зараз входять до меж району, почалося з кінця XIX ст. У 1891 р. член Одеського товариства історії та старожитностей В.М. Ястребов провів розкопки кургану скіфського часу біля с. Сергіївка (стара назва Бредихине). Курган мав кам'яний панцир, а на його вершині, також був похований середньовічний кочовик [1].

На початку в середині 20-х років XX ст. по обох берегах р. Інгулець, у середній її течії, провів археологічну розвідку майбутній співробітник ІАН АН УРСР А.В. Добровольський. Було відкриті різнокультурні поселення, зокрема, перші поселення черняхівської культури на теренах Миколаївської області [2].

У 60-ті роки кілька поселень різного часу на берегах р. Висунь зафіксував місцевий краєзнавець, вчитель Сергіївської школи А.О. Сікорський. З його допомогою, трохи пізніше, провела обстеження берегів Висуні Миколаївська

група ОАТ під керівництвом співробітника МКМ В.І. Нікітіна [3]. Також у 1969 р. співробітниками МКМ (керівник розкопок В.М. Фоменко) був досліджений курган доби бронзи біля смт Березнегувате [4].

У зв'язку з великим будівництвом Явкінської зрошувальної системи, в зону якої попадало багато пам'яток археології, з 1974 р. тут почала роботу Інгульська експедиція ІА АН УРСР під керівництвом Шапошникової О.Г. Зразу було розкопано курган доби бронзи біля смт Березнегувате. Також, була проведена розвідка районутериторії, якій підпадавав під зрошення. На відкритих поселеннях пізньої доби були закладені невеличкі розкопи. Виявлені залишки кам'яного будівництва, знайдено багато керамічних виробів, знарядь з каменю та бронзи [5]. В період з 1976 по 1977 рр. ця експедиція розкопала 14 курганів біля сіл Висунськ. Один з курганів них мав конусоподібну форму зі зрізаною вершиною, на якій знаходилися добре утрамбований майданчик для виконання різних ритуальних дій.. В них курганах знаходилися поховання ямної, кеміобінської, інгульської катакомбної, КБК, зрубної, сабатинівської культур, раннього залізного віку і, зокрема скіфської культури (мал. 20). Також, знайдені кам'яні ящики з розписом, кілька антропоморфних стел, одна з них з зображеннями. Особливо цікавий в цьому плані курган «Нагартата», у насипу якого знайдено 8 кам'яних ящиків з різноманітним поховальним інвентарем [6, 11]. У 1978 р. ця експедиція розкопала курган доби бронзи біля с. Червонопілля. В одному з поховань було знайдено лисковапідлощений горщик з залишками каші. [13].

На початку 80-тих років співробітник ХКМ М.П. Оленковський провів розвідки вздовж берегів р. Інгулець у межах Миколаївської та Херсонської областей. Зокрема, ним були обстежені раніш відкриті поселення та знайдено поселення сабатинівської культури біля с. Яковлівка Березнегуватського р-ну [16, с. 64-65].

У 1983 р. біля с. Веселий Кут Миколаївська експедиція (до 1980 р. – Інгульська) провела розкопки 8 курганів, де були знайдені поховання ямної, інгульської катакомбної культур та доби пізньої бронзи [14]. В наступному році

дана експедиція дослідила 47 курганів в районі с. Пришиб. Кургани відносилися до доби бронзи, скіфського часу та середньовіччя. Насип кургану №2 було складено з клаптиків дерну [12]. Також, у 1986 р. було розкопано 4 кургани з різними похованнями біля с. Василівка [15].

До широкомасштабних розкопок у зоні зрошення було залучено і експедицію МКМ. У 1984 р. вона під керівництвом Нікітіна В.І. розкопала курганну групу доби бронзи, яка складалася з двох насипів [7].

Влітку 1986 р. у зв'язку з підготовкою видання Зводу пам'яток історії та культури УРСР (том Миколаївська обл.) співробітниками МКМ (Нікітін В.І., Гребенников В.Б.) була проведена розвідка по долині р. Добра та фіксація курганів розташованих на землях району. В наслідок розвідки відкрито 6 поселень доби пізньої бронзи та черняхівської культури та зафіксовано декілька десятків курганів [8].

У 2003 р. співробітники ДЮПК (Лобко О.Г., Снитко І.О.) провели обстеження великих ділянок у межах району, в ході якого відкрито кілька нових археологічних об'єктів [10]. Також науковцями цієї установи (Лобко О.Г., Гребенников В.Б.) у червні 2016 р. була проведена інвентаризація курганів на теренах району, під час якої виявлено близько 30 кільканадцять ще не зафіксованих могил.

На сьогодні на державному обліку знаходиться 212161 курганів. Розкопками в різні роки було досліджено близько 80 більш Кургани. На теренах району також, відкрито 33 поселення (310 – доби пізньої бронзи, 1 – ранньоскіфського часу і 2 черняхівської культури) та стоянки доби мезоліту і неоліту [9, 19, с.28-32]. В археологічному плані район досліджено досить добре, та це не виключає у подальшому відкриття нових об'єктів.

ВИДИ ПАМ'ЯТОК

Кургани найчисельніші серед пам'яток археології розташованих на землях БерезнегуватсЄланецького району. Вони служили поховальними спорудами у кочових народів, які протягом тисячоліть, змінюючи один одного населяли Північне Причорномор'я. Розташовані кургани, як правило на плато на найвищих його ділянках. Іноді кургани зустрічаються на похилих схилах та у заплавах. Вони відрізняються за розмірами і кількістю поховань (мал. на обкладинціЗ).

Споруджували курган таким чином. Коли у стародавньому племені помирала людина, її ховали у степу на самому високому місці плато (дуже рідко кургани зустрічаються на схилах плато або у заплавах річок), а над могилою робили пагорб. Зокрема, як вважають деякі, його не насипали шапками бо це безглузда справа, а складали з клаптів дерну, якій нарізали у полі біля кургану, тому що степ у той час був весь цілинний. Підніжжя кургану закріплювали кільцем з вкопаного в землю каміння – крєпідєю (кромлехом). Іноді, усю поверхню кургану обкладали камінням – кам'яним панциром. Як правило, навколо кургану виривали неглибокий рівчак, землю з якого також використовували у спорудженні насипу. На думку деяких дослідників, рівчак був уявним кордоном між світом живих та мертвих. Під час тризни (поминок) у рів скидали битий посуд та рештки їжі. На вершині кургану або біля його підніжжя ставили антропоморфну стелу (кам'яну бабу), яка втілювала образ померлого чи якогось божества потойбічного світу.

Через деякий, можливо досить довгий час, тут кочувало вже інше плем'я, де також хтось помирав. Небіжчика ховали у вже готовий пагорб, якій іноді робили вищим (підсипали землею). Так курган поступово зростав і збільшувалася кількість поховань у ньому. Ці підзахоронення могли робитися протягом тисячоліть. Розміри курганів могли залежати й від знатності похованого. Чим більш поважна була людина, тим вищий робили насип. У ряді курганів також простежуються родинні захоронення. Зокрема,

у катакомбній культурі, в одній могилі іноді зустрічається декілька різночасових поховань.

Деякі дослідники вважають ланцюги курганів вздовж плато межами пасовищ між окремими племенами й родами кочовиків. Тобто померлі предки охороняли кордони родових земель.

Зараз форму кургану визначити досить важко, час дуже сильно змінив його обриси. Декотрі вчені бачать в його формі юрту – останнє і вже постійне незмінне житло із землі для колись рухливого кочовика. Деякі дослідники вважають ці конусоподібні споруди передвісниками єгипетських пірамід.

За звичаєм, археологи скупчення курганів в певній місцевості об'єднують у курганні групи (курганні могильники) для зручності обліку.

В курганах Надчорномор'я ховали своїх померлих племена трипільської (IV-III тис. до н.е.), давньоямної (2800-2250 рр. до н.е.), кемі-обінської (2700-2220 рр. до н.е.), катакомбної (2300-1970 рр. до н.е.), багатопружкової кераміки (XVIII-XVI ст. до н.е.), зрубної (друга половина II тис. до н.е.) археологічних культур. Потім кіммерійці (VIII-VI ст. до н.е.), скіфи (V-III ст. до н.е.), сармати (III ст. до н. е. – III ст. н. е.), печеніги, половці та інші середньовічні кочовики. Окремо можна виділити курганні некрополі античного часу, які створювали греки біля своїх поселень [17, с.3-52].

На території району є кургани, височина яких сягає 97 м, але височина більшості коливається у межах 2 м, тому що останні десятиліття вони інтенсивно розорювалися. Багато курганів із-за цього зовсім втратили свої насипи.

Наступний за чисельністю тип пам'яток це місця проживання стародавніх людей, вони в свою чергу поділяються на – городища (поселення з укріпленнями), поселення (селища), де люди жили тривалий час (мал. 2) та стоянки-літовки (від слова «літо»), де мешканці існували тимчасово поки там була їжа або лише у теплу пору року [11].

Городища розташовані на крутих, уривчастих берегах лиманів та річок і оперезані зі сторони степу ярами, ровами та валами. На валах будували кам'яні або дерев'яні мури. Поселення розташовані на похилих схилах плато, заплавної тераси та заплавах річок або лиманів. На їх територіях будувалися землянки, напівземлянки та наземні житла. На теренах району цей вид пам'яток поки не зафіксований.

Поселення не мали укріплень і розташовані на похилих схилах плато, заплавної тераси та заплавах річок (мал. 217). На їх території будувалися землянки, напівземлянки та наземні кам'яні будинки. Поселення, як і городища існували багато десятків, а то й кілька сотень років. Культурний шар на деяких з них досягає 2 м. Площа поселень іноді перевищує 10 га. Залишило їх осіле землеробське населення.

Тимчасові стоянки могли бути у будь-яких місцях, в залежності від життєвої необхідності (рибальство, мисливство, перегінне скотарство та ін.) стародавніх людей переважно кочовиків. Про їх тимчасове існування свідчить мала площа і дуже слабкий культурний шар. На стоянках споруджували легкі пересувні житла (юрти, курені ін.). Також стоянки могли знаходитися й у печерах.

Крім цього на теренах району можуть існувати й ґрунтові могильники. Це цвинтарі де над похованнями курганів не насипали. Як правило, час знищив на них будь-які надмогильні споруди (кам'яні огорожі, стели тощо), тому археологам дуже важко їх шукати. Ґрунтові могили різних племен та народів відрізняються за обрядом поховання (форма й глибина ям, поховальний інвентар тощо та інше). Належали вони, за звичаєм, осілим мешканцям. На землях району такі могильники ще не знайдені, але за наявності поселень вони повинні бути обов'язково.

Термін «місцезнаходження» включає в себе наступне поняття. Це невелика за площею ділянка, де знайдено небагато археологічного матеріалу, часто це може бути лише кілька фрагментів кераміки. Культурний

шар там може бути відсутній, або не досліджений. Отже ця ділянка землі потребує ще додаткового вивчення [18, с.6-7].

ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК РАЙОНУ

Березнегуватська с/р

сСмт . Березнегувате

1. Поселення Березнегувате I. Розташовано у 2 км на північний захід від смт, на першій заплавної терасі правого берега р. Добра, на місці зруйнованого с. Новофедорівка. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа 0,5 га, потужність культурного шару 0,4-0,6 м. Зібрані фрагменти ліпної кераміки орнаментовані пружками, нігтевими та пальцевими втисками (мал. 3), кістки тварин та 2 кременевих відщепи. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення №216 (151).

2. Поселення Березнегувате II. Розташовано у 5 км на північний захід від смт, на правому похилому схилі берега р. Добра Березнеговатое II. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа 0,6 га, потужність культурного шару 0,4-0,8 м. На поверхні видно каміння. Зібрано підйомний матеріал у вигляді ліпної кераміки та кісток тварин. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення № 216 (152).

3. Поселення Березнегувате III. Розташовано на східній околиці смт, на першій заплавної терасі правого берега р. Висунь. Відкрите співробітником Інгульської експедиції Балущкіним О.М. у 1969 р. Площа поселення приблизно 1,6 га, потужність культурного шару 0,4-0,6 м. Проведена зачистка траншей, які проходили через поселення которые. Знайдені фрагменти кераміки, кістки тварин і кам'яні знаряддя. Датовано сабатинівською культурою. Рішення № 216 (155).

4.

Курганний могильник №1 розташований у 6,2 км на північ від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 8 курганів височинами від 9 до 1 м, діаметрами від 100 до 20 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Наказ №85 (57).

5. Курганний могильник №2 розташований у 8,5 км на північ від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 20037 р. Складається з 43 курганів височинами від 34 до 0,5 м, діаметрами від 50 до 10 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Наказ №85 (56).

6. Курганний могильник №3 розташований у 2,4 км на південний схід від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 23 до 0,5 м, діаметрами від 40 до 10 м. Насип більшого задернований, другий розораний. Наказ №85 (55).

7. Курганний могильник №4 розташований у 2,8 км на південний схід від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 9 до 1,5 м, діаметрами від 70 до 50 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Можливо, тут знаходиться 6 курганів. Наказ №276 (38).

8. Курганний могильник №5 розташований у 1,29 км на південь від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 53 до 0,5 м, діаметрами від 740 до 10 м. Насип більшого задернований, іншдругі розорані. Наказ №85 (54).

9. Курганний могильник №6 розташований у 4 км на південь від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 3,52 до 0,5 м, діаметрами від 30 до 10 м. Насипи двох більших задерновані, менший и розораний. Наказ №85 (53).

10. Курганний могильник №7 розташований у 2,5 км на захід від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 12,2 до 0,5 м, діаметрами від 30 до 10 м. Насипи розорані. Наказ №85 (52).

11. Курганний могильник №8 розташований у 5 км на північний схід від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги на Казанку. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 4 курганів височинами від 24,5 до 0,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані. Можливо, тут знаходиться 8 курганів. Розпорядження №507 (326).

12. Курганний могильник №9 розташований у 1 км на південь від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 1,5 до 0,5 м, діаметрами від 25 до 10 м. Насипи розорані.

Курган №1 розташований у 2 км на північний схід від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 90 м. Насип розорзадернований. Можливо, тут знаходиться 2 кургана. Рішення №216 (153).

13. Курган №2 розташований у 54 км на північний захід від смт, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 02,5 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Рішення №216 (154).

14. Курган №3 розташований у 3,7,1 км на південнічний сзахід від смт, на плато ліправого берега р. ВисуньДобра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип задернований. Наказ №261 (6).

15. Курган №4 розташований у 3,78 км на північний захід від смт, на плато правого берега р. ДобраВисунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип задерноврозораний.

16. Курган №5 розташований у 26,7 км на північденний засхід від західної частини смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований

розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний. Наказ №85 (59).

17. Курган №6 розташований у 7,5 км на північний захід від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,3,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Наказ №276 (37).

18. Курган №7 розташований у 87,1 км на північ південний схід від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,2 м, діаметр 25 м. Насип розораний. Наказ №85 (58).

19. Курган №8 розташований у 2 км на північний захід від смт, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний. Розпорядження №507 (327).

20. Курган №9 розташований у 1,5 км на північний захід від західної частини смт, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний. Наказ №261 (5).

21. Курган №10 розташований у 4,3 км на північ від смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

22. Курган №11 розташований у 5,2 км на північний схід від західної частини смт, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

23. Курган №12 розташований у 8км на північний захід від смт, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

24. Курган №13 розташований у 1,5 км на північний схід від північної частини смт, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 0,5 м, діаметр 10 м. Насип розораний.

25. Курган №14 розташований у північно-східній частині смт, на плато правого берега р. Висунь, на сучасному кладовищі. Зафіксований розвідкою

ДІОПК у 2016 р. Височина 4 м, діаметр 60 м. Насип задернований у сучасних могилах.

26. Курган №15 розташований у 0,5 км на захід від західної частини смт, на плато правого берега р. Добра, у саду. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

с. Костомарівка

27. Курган розташований у 3,2 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4,5 м, діаметр 60 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (331).

с. Маломихайлівське

28. Курган №1 розташований у 2,35 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 70 м. Насип задернований. Рішення №216 (178).

29. Курган №2 розташований у 4, 5 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 80 м. Насип задернований. Можливо тут знаходиться 5 курганів. Рішення №216 (179).

30. Курган №3 розташований у 3 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Рішення №216 (180).

31. Курган №4 розташований у 1,5 км на південний захід від села Калачове, на плато лівого берега р. Висунь, біля МТФ. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 70 м. Насип задернований, частково у лісосмузі.

с. Червонопілля

32. Курганний могильник розташований у 5,2 км на південь, південний захід від смт, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 52,2 до 0,5

м, діаметрами від 630 до 10 м. Насип більшого задернований, менший и розораний. Наказ №85 (46).

33. Курган №1 розташований у 1 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (348).

34. Курган №2 розташований у 2,8 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 41,5 м, діаметр 830 м. Насип задерноврозораний. Наказ №85 (37).

35. Курган №3 розташований у 2,4 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 21 м, діаметр 320 м. Насип задерноврозораний. Наказ №85 (38).

Білокриницька с/р

с. Біла Криниця

36. Курганний могильник розташований у 2,5 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2012 р. Складається з 6 курганів височинами від 3,5 до 0,5 м, діаметрами від 60 до 10 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Наказ №235 (1).

37. Курган №1 розташований у 1,2 км на північ від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 21,4 м, діаметр 145 м. Насип розораний. Можливо, тут знаходиться 6 курганів. Наказ №261 (7).

38. Курган №2 розташований у 1,27 км на північний схід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 3,51,2 м, діаметрозміром 80 x 150 м. Насип продовгуватої форми розораний. Наказ №85 (36).

39. Курган №3 розташований у 1,7 км на північ від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (35).

с. Новогригорівка

40. Курган №1 розташований у 1,2 0,6 км на північденний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 32 м, діаметр 35 м. Насип розораний. Можливо тут знаходиться 5 курганів. Рішення №216 (188).

41. Курган №2 розташований у 2 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,34 м, діаметр 15 м. Насип розораний. Рішення №216 (189).

42. Курган №3 розташований у 3 км на захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на захід від залишків с. Любимівка. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 60 м. Насип задернований. Рішення №216 (190).

Висунська с/р

с. Василівка

43. Курган розташований у 3 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 64 м, діаметр 80 м. Насип задернований. Рішення №216 (159).

с. Висунськ

44. Курганний могильник №1 розташований у 2,3 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 2 курганів височинами від 2,8 до 0,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані. Рішення №216 (160).

45. Курганний могильник №2 розташований у 3 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою

ДІОПК 2003р. Складається з 2 курганів височинами від 2 до 1 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані. Розпорядження №507 (339).

46. Курганний могильник №3 розташований у 3,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 4 курганів височинами від 5 до 1,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані.

47. Курган №1 розташований у 3,3 км на захід, південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 35 м. Насип розораний. Наказ №85 (39).

48. Курган №2 розташований у 9,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,2 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Рішення №216 (161).

49. Курган №3 розташований у 1 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 1,5 м, діаметр 35 м. Насип розораний. Можливо, тут знаходиться 2 кургани.

с. Одрадне

Курган розташований у 2,3 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний.

с. Пришиб

50. Поселення Пришиб І. Розташовано на північній околиці села на схилі правого берега р. Висунь. Відкрите співробітником Інгульської експедиції Єлісеєвим у 1974 р. площа 0,5 га, культурний шар 0,5-0,6 м. На поселенні закладено невеликий розкоп у 100 кв. м. Знайдені залишки кам'яного будівництва, господарські ями, фрагменти ліпного посуду, кістки тварин, знаряддя з каміння. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №370 (57).

51. Курганний могильник розташований у 23,7 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 32 курганів височинами від 52,3 до 10,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Вершина великого зрізана, задернований. Насипи інших розорані. Можливо, тут знаходиться 10 курганів. Рішення №216 (195).

52. Курган №1 розташований у 2,6 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Рішення №216 (192).

53. Курган №2 розташований у 3 км на північний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип задернований. Рішення №216 (193).

54. Курган №3 розташований у 1,6 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Рішення №216 (194).

55. Курган №4 розташований у 2,3 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

56. Курган №5 розташований у 1,5 км на південь від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 5 м, діаметр 60 м. Насип задернований.

с. Семенівка

57. Курганний могильник розташований у 2,5 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 3 курганів височинами від 9,5 до 0,5 м, діаметрами від 85 до 10 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Розпорядження №507 (343).

58.

Курган №1 розташований у 0,7 км на північ від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Розпорядження №507 (342).

Курган №2 розташований у 4,3 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип задернований.

Калужька с/р

с. Калуга

59. Поселення Калуга І. Розташовано у 2,5 км на північний захід від села, у високий заплаві правого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О., обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа поселення 6,5 га, потужність культурного шару 0,4-0,5 м. По всій площі поселення видно кілька зольників та багато каміння-вапняку. Зібрано 221 фрагмент ліпного посуду, глиняна обмазка. Датовано білозерською культурою. Рішення №216 (169).

60. Поселення Калуга ІІ. Розташовано на території села, на похилому схилі лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Площа та культурний шар не визначені. Зібрано 81 фрагмент ліпного посуду та кістки тварин. Датовано добою пізньої бронзи.

61. Курганний могильник №1 розташований у 1 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 2 курганів височинами від 3 до 1,5 м, діаметрами від 50 до 30 м. Насип першого задернований, другого - розораний. Рішення №216 (165).

62. Курганний могильник №2 розташований у 23,5 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДЮПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 12 до 0,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані. Рішення №216 (167).

63. Курган №1 розташований у 34,85 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип задернований. Рішення №216 (166).

64. Курган №2 розташований у 5 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 35 м. Насип розораний. Рішення №216 (168).

65. Курган №3 розташований у 0,5 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2011р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (61).

66. Курган №4 розташований у 4,8 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі, біля дороги. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2,8 м, діаметр 45 м. Насип розораний.

с. Соколівка

67. Поселення Соколівка I. розташовано на південній околиці села, на заплавної терасі лівого берега р. Висунь, сильно зруйновано кар'єром. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено експедицією МКМ у 1986 р. Площа його була приблизно 1,5 га, потужність культурного шару 0,2-0,6 м. Зібрано підйомний матеріал, якій датує поселення черняхівською культурою. Рішення №216 (206).

Лепетиська с/р

с. Кавказ

68. Місцезнаходження Кавказ I розташовано у 1,5 км на південь від села, на плато правого балки, яка впадає у р. Інгулець (правий берег). Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 0,7 га, культурний шар не визначений.

Зібрані фрагменти ліпного та гончарного посуду, а також амфор. Датовано черняхівською культурою. Наказ №276 (40).

69. Місцезнаходження Кавказ II розташована у 2,5 км на південь від села, на мисоподібному виступі балки, яка виходить до правого берега р. Інгулець. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 1,7 га, культурний шар не визначений. Зібрані уламки крем'яних знарядь доби раннього мезоліту. Наказ №276 (41).

с. Лепетиха

70. Курган №1 розташований у 2,5 км на захід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип задернований. Можливо, тут знаходяться 2 кургани. Рішення №216 (176).

71. Курган №2 розташований у 0,5 км на співденний захід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,3 м, діаметр 340 м. Насип розорзадернований. Можливо тут знаходяться 2 кургани.

72. Курган №3 розташований у 3 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3,5 м, діаметр 45 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (332).

с. Новоросійське

73. Курган №1 розташований у 2 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип задернований. Рішення №216 (191).

Курган №2 розташований у 3 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,2 м, діаметр 20 м. Насип розораний.

с. Петрівське

Курган розташований у 3,8 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 40 м. Насип задернований.

с. Червоний Яр

74. Курган №1 розташований у 3 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 40 м. Насип задернований. Рішення №216 (213).

75. Курган №2 розташований у 1 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на кладовищорному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 50 м. Насип задернований, у сучасних могилах. Розпорядження №507 (349).

Любомирівська с/р

с. Веселий Кут

76. Курганний могильник №1 розташований у 1,5 км на схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 7 курганів височинами від 34,7 до 2 м, діаметрами від 50 до 40 м. Один курган овальної у плані форми розміром 70x30 м. Насип більшого задернований, інші розорані. Рішення №216 (162).

77. Курганний могильник №2 розташований у 2,3 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 4 до 2 м, діаметрами від 50 до 40 м. Насип більшого задернований, другий розораний. Можливо, що тут знаходиться 5 курганів.

78. Курганний могильник №3 розташований у 1,3 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Складається з 8 курганів височинами від 3 до 0,5 м, діаметрами від 40 до 10 м. Насипи розорані. Можливо, що тут знаходиться 15 курганів.

79. Курган №1 розташований у 1,3 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 0,5 м, діаметр 10 м. Насип розораний.

80. Курган №2 розташований у 2,7 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

с. Любомирівка

81. Поселення Любомирівка I. Знаходиться на північно-східній околиці села, у заплаві на невеликому пагорбі правого берега р. Висунь. Відкрите співробітником Інгульської експедиції Ключинцевим В.М. у 1974 р. Площа 1,3 га, культурний шар 0,4-0,7 м. Було закладено невеликий розкоп площею 100 кв. м. Виявлені залишки кам'яного будівництва, фрагменти ліпного посуду, кістки тварин, знаряддя з каміння. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №370 (56).

82. Курган розташований у 3 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на розі доріг. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 75 м, діаметр 80 м. Насип задернований. Можливо, що тут знаходяться 3 кургани. Рішення №216 (172).

с. Новопетрівка (зараз не існує)

83. Курган №1 розташований у 01,8 км на північ від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 12,5 м, діаметр 35 м. Насип розорзадернований. Розпорядження №507 (334).

84. Курган №2 розташований у 3,4 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 3 м, діаметр 50 м. Насип задернований

с. Яковлівка.

85. Поселення Яковлівка розташовано у 1,5 км на північний захід від села, на заплавної терасі лівого берега р. Висунь, біля впадіння у неї стародавньої балки. Відкрите Оленковським М.П. у 1981 р. Довжина поселення 30 м, культурний шар на глибині 0,4-0,9 м. На поверхні багато каміння-вапняку. Зібрано два десятки фрагментів ліпного посуду, кістки тварин. Датовано сабатинівською культурою.

Маліївська с/р

с. Маліївка

86. Поселення Маліївка I. Розташовано у 1,5 км на південний схід від села, на північному схилі балки, яка виходить до лівого берега р. Добра. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа приблизно 1 га, потужність культурного шару до 0,5 м. На поверхні зустрічаються невеликі вапнякові каміння. Зібрані фрагменти ліпного посуду з пружковим орнаментом (мал. 4) та кістки тварин. Датовано добою пізньої бронзи.

Мурахівська с/р

ст. Березнегувате

Курган розташований у 3 км на північний захід від станції, на плато межиріччя Висуні і Інгульця, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 45 м. Насип задернований.с. Велике Артаково

87. Місцезнаходження Велике Артакове I розташовано у 700 м на південний захід від села, на другий заплавної терасі правого берега р. Інгулець. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа приблизно 0,4 га, культурний шар не визначений. Зібрано кілька крем'яних відщепів. Датовано добою неоліту. Наказ №276 (42).

88. Місцезнаходження Велике Артакове II розташовано у 700 м на південний захід від села, на другий та третій заплавних терасах правого берега р. Інгулець. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа приблизно 0,8 га,

культурний шар не визначений. Зібрано кілька фрагментів ліпного, гончарного посуду та амфор. Датовано черняхівською культурою. Наказ №276 (43).

89. Курган №1 розташований у 2 км на захід від села, на плато правого берега Інгульця, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2000 р. Височина 0,5 м, діаметр 10 м. Насип розораний. Розпорядження №507 (328).

90. Курган №2 розташований у 1,8 км на захід від села, на плато правого берега Інгульця, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 3 м, діаметр 50 м. Насип розораний.

91. Курган №3 розташований у 0,8 км на захід від села, на плато правого берега Інгульця, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2 м, діаметр 35 м. Насип розораний.

с. Мурахівка

92. Курганний могильник розташований у 1,5 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 4 курганів височинами від 5 до 0,5 м, діаметрами від 50 до 10 м. Більший курган розміром 80х60 м(в плані овальної форми), насип задернований. Інші – розорані. Рішення №216 (182).

93.

Курган №1 розташований на південно-східній околиці села, на території МТФ, на плато, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Рішення №216 (181).

94. Курган №2 розташований у 1,5 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на розі доріг. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, розміром 80х60 м(в плані овальної форми). Насип задернований.

Курган №23 розташований у 2,2 км на північний схід від села, на плато правого берега Інгульця, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 32,5 м, діаметр 435 м. Насип задернований. Рішення №216 (183).

с. Тернівка

95. Курганний могильник розташований у 2,5 км на захід, північденний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 63 курганів височинами від 2 до 0,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насипи розорані. Наказ №85 (47).

96. Курган розташований у 2,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Інгулець, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 51,5 м, розміром 20 м. Насип розораний. Можливо, що тут знаходиться 6 курганів. Розпорядження №507 (345).

Нововолодимирівська с/р

с. Нововолодимирівка

97. Поселення Нововолодимирівка І. Розташовано у 2 км на схід від села, на похилому схилі першої заплавної тераси правого берега р. Добра. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа поселення 0,45 га, культурний шар 0,4-0,6 м. На теренах пам'ятки розсипи вапнякового каміння. Зібрані фрагменти ліпного посуду з пружком (мал. 5), кістки тварин. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення №216 (184).

98. Курган розташований у 1 км на захід від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 85 м, розміром 90 м. Насип задернований. Рішення №216 (185).

Новоочаківська с/р

с. Новоочаків

99. Курган №1 розташований у 6 км на північний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

Курган №2 розташований у 3,2 км на північ від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2009 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (60).

с. Петропавлівка

100. Курган №1 розташований у 3,5 км на південь від села, на плато правого берега Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 23м, діаметр 460 м. Насип розорзадернований. Рішення №216 (196).

Новосевастопольська с/р

с. Добре

101. Поселення Добре I розташовано у 0,5 км на північний схід від села, на перший заплавної терасі правого берега р. Добра. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа 1,5 га, культурний шар 0,5-0,7 м. В окремих місцях видно великі вапнякові брили. Також, простежуються рештки кам'яних кладок. Зібрані фрагменти ліпного посуду. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення № 216 (163).

102. Курганний могильник розташований у 3,5 км на схід, від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 3 курганів височинами від 5 до 1,5 м, діаметрами від 60 до 30 м. Насипи двох великих задерновані, третій розораний. Рішення № 216 (164).

с. Новосевастополь

103. Поселення Новосевастополь I знаходиться у 1,5 км на південний схід від села, на перший заплавної терасі правого берега р. Добра. Відкрите співробітником МКМ Гребенниковим В.Б. у 1986 р. Площа 0,5 га, культурний шар сягає 0,3-0,8 м. Через поселення проходять промоїни. На окремих ділянках видно скупчення дрібного вапнякового каміння. Знайдені фрагменти ліпної кераміки, гранітна зернотерка та кістки тварин. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення № 216 (186).

104. Місцезнаходження Новосевастополь II розташовано у 1 км на північ від села, на першій заплавної терасі правого берега р. Добра. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 2,5 га, культурний шар не визначено. Знайдено кілька кременевих знарядь. Датовано добою неоліту. Наказ № 276 (33).

105. Хутір-садиба Новосевастополь III розташований у 1 км на північ від села, на першій та другій заплавної терасах правого берега р. Добра. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 3 га, культурний шар не визначено. Знайдено кераміку XVIII ст. та решки старих хат. Наказ № 276 (34).

106. Курган розташований у 1, 7 км на південь від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 3м, діаметр 50 м. Насип задернований. Наказ №85 (44).

с. Тетянівка

107. Курганний могильник №1 розташований у 3,5 км на південь, від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 6 курганів височинами від 4 до 0,5 м, діаметрами від 60 до 25 м. Насип першого задернований, інші розорані. Наказ № 276 (35).

108. Курганний могильник №2 розташований у 4,5 км на південь, від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 3 до 0,5 м, діаметрами від 40 до 25 м. Насип великого задернований, інші розорані. Наказ № 276 (36).

109. Курганний могильник №3 розташований у 2,5 км на південь, від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Складається з 2 курганів височинами від 1,5 до 0,5 м, діаметрами від 30 до 25 м. Насипи розорюються. Один частково знаходиться у лісосмузі.

110. Курган №1 розташований у 2,4 км на південь від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Розпорядження №507 (207).

Новоукраїнська с/р

с. Вітрове

111. Поселення Вітрове I розташовано у 1 км на південний захід від села, на краю плато, яке поступово переходить у заплаву лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Площа 0,5 га, культурний шар до 0,4 м. На поверхні зібрано уламки банко подібних посудів гладким пружком та косими насічками, пращевий камінь, глиняна обмазка. Датовано білозерською культурою. Рішення № 216 (158).

112. Поселення Вітрове II розташовано на північно-східній околиці села, на похилому лівому березі р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Площа 1,7 га, культурний шар 0,3-0,5 м. Зібрано підйомний матеріал, якій датує поселення добою пізньої бронзи. Розпорядження №507 (330).

113. Курган №1 розташований у 1 км на схід від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 80 м. Насип задернований. Рішення № 216 (157).

114. Курган №2 розташований у 1 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,2 м, діаметр 25 м. Насип розораний. Розпорядження №507 (329).

с. Новоукраїнка

115. Курганний могильник №1 розташований у 1,8 км на південний схід, від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2009 р. Складається з 2 курганів височинами від 2 до 0,5 м, діаметрами від 55 до 10 м. Насипи розорані. Наказ №85 (48).

116. Курган №1 розташований у 3,5 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип задернований. Рішення № 216 (187).

117. Курган №2 розташований у 4 км на схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 8 м, діаметр 95 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (335).

118. Курган №3 розташований у 1,7 км на північний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (43).

119. Курган №4 розташований у 2 км на схід, південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (42).

120. Курган №5 розташований у 3,8 км на захід від села, на плато межиріччя Висуні та Доброї, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 30 м. Насип розораний. Наказ №85 (51).

Озерівська с/р

с. Новоолександрівка

121. Курган розташований у 0,75 км на південь від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 35 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (333).

с. Озерівка

122. Курган №1 розташований у 1 км на захід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,3 м, діаметр 30 м. Насип задернований. Можливо, що тут знаходиться 3 кургани. Розпорядження №507 (336).

123. Курган №2 розташований у 1,7 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986

р. Височина 2,5 м, діаметр 40 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (337).

124. Курган №3 розташований на північно-західній околиці села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 2,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

Сергіївська с/р
с. Сергіївка

125. Поселення Бабина Балка розташовано навпроти тракторної бригади села, у заплаві правого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Площа 2, 3 га, культурний шар 0,6-0,8 м. На поверхні видно виходи кам'яних кладок. Зібрано 68 фрагментів ліпної кераміки банкової форми з нігтевими та пальцевими вдавленнями, наліпними пружками, насічками та гребінцевим згладжуванням. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №216 (202).

126. Поселення Красний Камінь знаходиться на північно-західній околиці села, на правому березі р. Висунь, між двома ярами. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 1,8 га, культурний шар не визначено. На поверхні видно залишки кам'яних кладок. Зібрано 26 фрагментів ліпної кераміки, 2 кременевих відщепи, кам'яна ступка. Кераміка орнаментована гладкими пружками та косими насічками. Датовано сабатинівської культурою. Рішення №216 (200).

127. Поселення Сергіївка I розташовано у 2,5 км на північ від села, на похилому схилі плато лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 1,5 га, культурний шар розорюється. На поверхні видно скупчення каміння. Зібрано 33 кременевих відщепи, серед яких кілька знарядь. Ліпна кераміка представлена гоночними формами з гребінцевим згладжуванням, зубчатим орнаментом, пружками, орнаментом у вигляді ялинки. Датовано білозерською культурою. Рішення №357 (172).

128. Поселення Сергіївка II розташовано у північно-східній частині села, на плато правого берега р. Висунь, біля ферми. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 0,7 га, культурний шар 0,3-0,5 м. На

поверхні видно фундаменти кам'яних жител. Зібрано 28 фрагментів ліпної кераміки банкоподібних форм та 2 кременевих відщепи. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №357 (173).

129. Поселення Сергіївка III розташовано у 1,5-2 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 2 га, культурний шар не виявлено. Зібрано 23 фрагменти ліпної кераміки банкоподібних форм з випуклим туловом, 2 кременевих відщепи, болас, фрагмент точильного бруска. Посуд орнаментований пружком з пальцевими вдавленнями. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №357 (174).

130. Поселення Сергіївка IV розташовано у 2,3 км на південь від села, на похилому схилі плато правого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 0,5 га, культурний шар не виявлено. Зібрано 51 фрагмент ліпної кераміки, 4 кременевих відщепи, уламок гранітної сокири та керамічний шлак. Посуд банкоподібних форм з випуклим туловом, орнаментований пружком з пальцевими вдавленнями. Датовано білозерською культурою. Рішення №216 (204).

131. Поселення Сергіївка V розташовано у 2-2,5 км на північ від села, у заплаві лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа та культурний шар не визначені. Зібрано 275 фрагментів ліпної та гончарної кераміки, а також уламки римських амфор. Датовано черняхівською культурою та добою бронзи. Рішення №216 (203).

132. Поселення Широка Балка розташовано у 2,5 км на північ від села, у заплаві лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 0,15 га, культурний шар розораний. На оранці зустрічається каміння. Зібрано 18 фрагментів ліпної кераміки та 9 кісток тварин. Датовано добою пізньої бронзи. Рішення №216 (201).

133. Курганний могильник №1 розташований у 1,1 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Відкрите

розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами до 0,6 м, діаметрами по 10 м. Насипи розорані.

134. Курганний могильник №2 розташований у 2,1 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 4 курганів височинами від 2 до 0,6 м, діаметрами від 50 до 10 м. Насипи розорані.

135. Курганний могильник №3 розташований у 4 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 3 до 2,6 м, діаметрами від 50 до 40 м. Один з курганів продовгуватої форми. Насипи розорані.

136. Курган №1 розташований у 4,7 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Рішення №216 (205).

137. Курган №2 розташований у 2 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 60 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (344).

138. Курган №3 розташований у 2,5 км на південь від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип розораний. Наказ №85 (41).

139. Курган №4 розташований у 1,8 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Наказ №85 (40).

140. Курган №5 розташований у 1,3 км на південь від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2016 р. Височина 1,5 м, діаметр 35 м. Насип розораний.

Федорівська с/р
с. Романівка

141. Місцезнаходження Романівка I розташовано у 1,5 км на південний захід від села, на другий заплавної терасі правого берега р. Висунь. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 0,2 га, культурний шар не виявлено. На поверхні – дрібні й середні каміння. Зібрано небагато кружальної і ліпної кераміки, фрагменти амфор. Датовано черняхівською культурою. Наказ №276 (23).

142. Місцезнаходження Романівка II розташовано у 2,5 км на південний захід від села, на першій заплавної терасі правого берега р. Висунь. Відкрите розвідкою ДІОПК у 2003 р. Площа 0,25 га, культурний шар не виявлено. На поверхні – дрібні й середні каміння. Зібрано крем'яний матеріал доби неоліту та кілька фрагментів кераміки черняхівської культури. Наказ №276 (24).

143. Курганний могильник №1 розташований у 4,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 4 курганів височинами від 2 до 1 м, діаметрами від 50 до 40 м. Насипи розорані. Наказ №276 (25).

144. Курганний могильник №2 розташований у 4,8 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 2 курганів височинами від 1,5 до 1 м, діаметрами від 40 до 25 м. Насипи розорані. Можливо, що тут знадяться 3 кургани. Наказ №276 (31).

145. Курган №1 розташований у 2 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Рішення №216 (197).

146. Курган №2 розташований у 3 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, у лісосмузі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Рішення №216 (198).

147. Курган №3 розташований у 2,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 50 м. Насип розораний. Рішення №216 (199).

148. Курган №4 розташований у 1,8 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5м, діаметр 60 м. Насип розораний. Наказ №276 (29).

149. Курган №5 розташований у 3,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, у лісосмузі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 50 м. Насип задернований. Наказ №276 (26).

150. Курган №6 розташований у 4,4 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 3,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний. Наказ №276 (27).

с. Федорівка

151. Поселення Федорівка I розташовано у 1 км на північний схід від села, у заплаві лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 0,6 га, культурний шар розораний. Зібрано 31 фрагмент ліпної кераміки банкоподібних форм, орнаментовках пружком, косими насічками та пальцевими вдавленнями. Також знайдені боласи, зернотерка та кременеві знаряддя. Датовано пізнім етапом катакомбної та раннім етапом зрубної культур. Рішення №357 (175).

152. Поселення Федорівка II розташовано у 1-1,5 км на північ від села, де плато повільно переходить у заплаву лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 4-5 га, культурний шар до 0,4 м. Зібрано 174 фрагмента ліпної кераміки банкоподібних форм, орнаментовках гладким пружком, зубчатим штампом, відтиском мотузки ін. Також знайдені, уламок прясла, боласи, обмазка ін. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №216 (212).

153. Поселення Федорівка III розташовано у 2,5 км на схід від села, у заплаві лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 1 га, культурний шар не визначений. Зібрано 25 фрагментів ліпної кераміки, кременевий відщеп, розтиральник, оселок. Орнаментовані сосуди пружком, нігтевими вдавленнями у вигляді ялинки ін. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №216 (209).

154. Поселення Федорівка IV розташовано на південно-східній околиці села де плато підходить до стариці лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 7-8 га, культурний шар розораний. На поверхні багато вапнякового каміння. Зібрано 74 фрагментів банко подібних посудів. Орнаментовані пружками з косими насічками, нігтевими та пальцевими вдавленнями. Також знайдені уламки зернотерок та пращевий камінь. Датовано сабатинівською культурою. Рішення №216 (210).

155. Поселення Федорівка V розташовано у 1 км на південь від села, біля стариці лівого берега р. Висунь. Відкрите Сікорським А.О. Обстежено МГ ОАТ у 1964 р. Площа 0,5 га, культурний шар розораний. На поверхні зустрічається камінь-вапняк. Зібрано 49 фрагментів ліпної кераміки, кістки тварин, 6 кременевих відщепів, 4 фрагмента ручок черпаків. Посуд баночної форми, орнаментований пружком з пальцевими вдавленнями та нігтевими насічками. Датовано білозерською культурою. Рішення №216 (211).

156. Курган №1 розташований у 3 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 80 м. Насип задернований. Рішення №216 (208).

157. Курган №2 розташований на південно-східній околиці села, біля стариці р. Висунь, на пасовищі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3,5 м, діаметр 45 м. Насип задернований. Розпорядження №507 (347).

Курган №2 розташований у 2,6 км на північний захід від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип задернований.

Новосевастопольська с/р
с. Добре

Курганний могильник розташований у 3,5 км на схід, від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Складається з 2 курганів височинами від 3 до 0,5 м, діаметрами від 35 до 10 м. Насип першого задернований, другий розораний.

Курган розташований у 1 км на північний захід від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2,5 м, діаметр 30 м. Насип задернований.

с. Тетянівка

Курганний могильник №1 розташований у 3,5 км на південь, від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 6 курганів височинами від 7 до 0,5 м, діаметрами від 60 до 25 м. Насип першого задернований, інші розорані.

Курганний могильник №2 розташований у 4,5 км на південь, від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 1,5 до 0,5 м, діаметрами від 40 до 25 м. Насипи розорані.

Курган №1 розташований у 4 км на південь від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 30 м. Насип розораний.

Курган №2 розташований у 1,3 км на захід від села, на плато правого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип розораний.

Новоукраїнська с/р

с. Вітрове

Курган №1 розташований у 1,5 км на схід від села, на плато лівого берега р. Добра, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 80 м. Насип задернований.

Курган №2 розташований у 1 км на південний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

с. Новоукраїнка

Курганний могильник №1 розташований у 1,8 км на південний схід, від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2009 р. Складається з 2 курганів височинами від 2 до 0,5 м, діаметрами від 55 до 10 м. Насипи розорані.

Курганний могильник №2 розташований у 4,2 км на південь, південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2009 р. Складається з 2 курганів височинами від 1,5 до 0,5 м, діаметрами від 25 до 10 м. Насипи розорані.

Курганний могильник №3 розташований у 3 км на південь, південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою НДЦ «Лукомор'є» у 2009 р. Складається з 6 курганів височинами від 5 до 0,5 м, діаметрами від 55 до 10 м. Насип першого задернований, інші розорані.

Курган №1 розташований у 3,5 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип задернований.

Курган №2 розташований у 4 км на схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 55 м. Насип задернований.

Курган №3 розташований у 2,7 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,4 м, діаметр 20 м. Насип розораний.

Курган №4 розташований у 4 км на південний схід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 0,4 м, діаметр 10 м. Насип розораний.

Курган №5 розташований у 3,8 км на захід від села, на плато межиріччя Висуні та Доброї, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

Озерівська с/р

с. Новоолександрівка

Курган розташований у 0,75 км на південь від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 35 м. Насип задернований.

с. Озерівка

Курган №1 розташований у 1 км на захід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 30 м. Насип задернований.

Курган №2 розташований у 1,7 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3,5 м, діаметр 40 м. Насип задернований.

Сергіївська с/р

с. Сергіївка

Курган №1 розташований у 2 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 4 м, діаметр 75 м. Насип задернований.

Курган №2 (Могила Сергіївська) розташований у 5,7 км на північний схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 60 м. Насип задернований.

Курган №3 розташований у 1 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2,5 м, діаметр 35 м. Насип задернований.

Курган №4 розташований у 2 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 25 м. Насип розораний.

Федорівська с/р

с. Романівка

Курганний могильник №1 розташований у 4 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК У 2003 р. Складається з 5 курганів височинами від 2 до 1 м, діаметрами від 50 до 40 м. Насипи розорані.

Курганний могильник №2 розташований у 4,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Складається з 3 курганів височинами від 1,5 до 1 м, діаметрами від 40 до 25 м. Насипи розорані.

Курган №1 розташований у 2 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

Курган №2 розташований у 3 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, у лісосмузі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2 м, діаметр 50 м. Насип задернований.

Курган №3 розташований у 5 км на північний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3 м, діаметр 50 м. Насип задернований.

Курган №4 розташований у 1,6 км на північ від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 2,6 м, діаметр 30 м. Насип розораний.

Курган №5 розташований у 3,5 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, у лісосмузі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 2 м, діаметр 50 м. Насип задернований.

Курган №6 розташований у 4 км на південний захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

Курган №7 розташований у 2 км на захід від села, на плато правого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою ДІОПК у 2003 р. Височина 1,5 м, діаметр 40 м. Насип розораний.

с. Федорівка

Курган №1 розташований у 3 км на схід від села, на плато лівого берега р. Висунь, на орному полі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 5 м, діаметр 80 м. Насип розораний.

Курган №2 розташований на південно-східній околиці села, біля стариці р. Висунь, на пасовищі. Зафіксований розвідкою МКМ у 1986 р. Височина 3,5 м, діаметр 45 м. Насип задернований.

За весь час шляхом розкопок було досліджено більш 20 курганів, зараз на державному обліку їх стоїть 157.

Бронза

Бабина Балка. Розположено напротил тракторной бригады с. Сергеевка, на правом берегу в пойме р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Площадь поселения 2,5 га мощность культурного 0,6-0,8 м. Видны выходы каменных кладок в срезях берега. В шурфах собрано 68 обломков лепных горшков баночной формы с ногтевыми и пальцевыми вдавлениями, налепными

валиками, насечками, гребенчатым сглаживанием. Также найдена лепная крышка, 13 кремневых отщепов, бронзовое шило и полукруглые камни (боласы). Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-4, кв.2619) [1].

Березнеговатое I. Расположено в 2 км на северо-запад от пгт Березнеговатое, на первой надпойменной террасе правого берега р. Добрая на месте разрушенного с. Новофедоровка. Открыто сотрудником НКМ Гребенниковым В. Б. в 1986г. Площадь поселения примерно 0,5 га мощность культурного слоя достигает 0,4-0,6 м. Собраны фрагменты лепной керамики орнаментированные валиками, ногтевыми и пальцевыми вдавлениями (рис. 99), кости животных и 2 кремневых отщепа. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

Березнеговатое II. Находится в 5 км на северо-запад от пгт Березнеговатое, на правом пологом берегу р. Добрая. Открыто сотрудником НКМ Гребенниковым В. Б. в 1986 г. Площадь поселения примерно 0,6 га, мощность культурного слоя 0,4-0,8 м. На поверхности камни. Собран подъемный материал в виде фрагментов лепной керамики и костей животных. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

4. Березнеговатое III. Расположено на восточной окраине пгт Березнеговатое, на первой надпойменной террасе правого берега р. Висунь. Открыто сотрудником Ингульской экспедиции Балуткиным А. М. в 1969 г. Площадь поселения примерно 1,6 га, мощность культурного слоя 0,4-0,6 м. Проведена зачистка траншей, которые проходили через поселение. Найдены фрагменты лепной керамики, кости животных и каменные орудия. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ.

5. Ветрово I. Находится в 1 км на юго-запад от с. Ветрово, на краю плато, постепенно переходящего в пойму левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Площадь поселения 0,6 га, культурный слой не определен. На поверхности собраны обломки 14 банковидных сосудов с гладким валиком и косыми насечками, пращевый камень и глиняная обмазка. Датируется белозерской культурой?. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-1, кв.2619) [1].

6. Ветрово II. Расположено на северо-западной окраине с. Ветрово на пологом левом берегу р. Висунь. Зафиксировано Сикорским А. А. Площадь поселения 1,7 га, мощность культурного слоя не определена. Собран подъемный материал. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах Березнеговатского районного музея [4].

7. Доброе I. Находится в 0,5 км на северо-восток от с. Доброе, на первой надпойменной террасе правого берега реки Добрая. Зафиксировано сотрудником НКМ Гребенниковым В.Б. в 1986 г. Площадь поселения 1,5 га, культурный слой глубиной 0,5-0,7 м. В отдельных местах памятника видны вывороченные из земли большие известняковые плиты. Также прослеживаются остатки каменных кладок. Собраны фрагменты лепной посуды. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

8. Калуга I. Расположено в 2,5 км на северо-запад от с. Калуга, в высокой пойме правого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Обследовано НГ ОАО в 1964 г. Площадь поселения 6,5 га, мощность культурного слоя 0,4-0,5 м. На всей площади памятника видно несколько зольников и много камня-известняка. Собран 221 фрагмент лепной керамики от сосудов баночной формы, корчаг, черпаков с ручками и глубоких мисок, орнаментированных косыми прочерченными линиями, вертикальными каннелюрами, зубчатым штампом и насечками на венчике. На поселении найдена обожженная глиняная обмазка. Датируется белозерской культурой?. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-17, кв.2619; А-2344, кв.5742) [1].

9. Калуга II. Находится на территории с. Калуга, на пологом склоне левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Площадь и культурный слой не определены. Собран подъёмный материал в виде 81 фрагмента лепных сосудов и костей животных. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-138) [4].

11. Красный камень. Находится напротив северо-западной окраины с. Сергеевка на правом берегу р. Висунь, между двумя оврагами. Открыто Сикорским А. А. Повторно обследовано НГ ОАО в 1965 г. Площадь поселения 1,8 га, мощность культурного слоя не определена. На задернованной поверхности видны остатки каменных кладок. Три камня поставлены на ребро. Собрано 26 фрагментов лепной керамики, 2 кремневых отщепа, каменная ступка. Орнаментирована керамика гладким валиком и косыми насечками. На одном фрагменте валик имеет опущенные вниз усики. Датируется сабашиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-10, кв.2619) [1].

12. Любомировка I. Находится на северо-восточной окраине (300 м) с. Любомировка, в пойме на небольшом холме правого берега р. Висунь. Зафиксировано сотрудником Ингульской экспедиции Ключинцевым В. Н. в 1974 г. Площадь поселения 1,3 га, культурный слой 0,4-0,7 м. Был заложен небольшой раскоп общей площадью 100 кв.м, в котором найдены остатки каменного домостроительства, фрагменты лепной керамики с валиковым орнаментом и лощением, кости КРС и др. животных, а также орудия из камня (боласы, зернотёрки, растиральники). Датируется сабашиновской культурой. Материалы хранятся в фондах ИА НАНУ [3].

13. Малиевка I. Расположено в 1,5 км на юго-восток от с.

Малиевка, на северном склоне безымянной балки выходящей к левому берегу р. Добрая, распахивается. Открыто сотрудником

НКМ Гребенниковым В.Б. в 1986 г. Площадь поселения примерно 1 га, культурный слой не превышает 0,5 м. На поверхности лежат небольшие известняковые камни. Собраны фрагменты лепной керамики с валиковым орнаментом (рис. 101) и кости животных. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

14. Нововладимировка I. Находится в 2 км на восток от с. Нововладимировка, на пологом склоне первой надпойменной террасы левого берега р. Добрая. Открыто сотрудником НКМ Гребенниковым В. Б. в 1986 г. Площадь поселения 0,45 га, мощность культурного слоя 0,4-0,6 м. На территории памятника видны россыпи камней. Собраны фрагменты лепной керамики, орнаментированные валиком с пальцевыми вдавлениями и ногтевыми насечками (рис. 100), а также кости животных. Горшки использовались на памятнике округлобокие со слегка отогнутым венчиком. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

15. Новосевастополь I. Находится в 1,5 км на юг, юго-восток от с. Новосевастополь, на пологом склоне первой надпойменной террасе правого берега р. Добрая. Открыто сотрудником НКМ Гребенниковым В.Б. в 1986 г. Площадь поселения 0,45 га, культурный слой в промоинах, проходящих через поселение, достигает 0,3-0,8 м. На отдельных участках наблюдается скопления мелких известняковых камней. Найдены 3 фрагмента лепной керамики, гранитная зернотерка и кости животных. Датируется периодом поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [2].

16. Пришиб I. Находится на северной окраине с. Пришиб, на склоне правого берега р.

Висунь. Открыто сотрудником Ингульской экспедиции Елисеевым В. Ф. в 1974 г. Площадь 0,5 га, мощность культурного слоя 0,5-0,6 м. На поселении заложен небольшой раскоп размером 100 кв.м.

Обнаружены остатки каменного домостроительства, хозяйственные ямы, фрагменты лепной керамики, кости животных, орудия из камня. Датируется сабатиновской культурой.

Материалы хранятся в фондах ИА НАНУ [3].

17. Сергеевка I. Расположено в 2,5 км на север от с. Сергеевка, на пологом склоне плато левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. в 1963 г. Обследовано НГ ОАО в 1964 г. Площадь 1,5 га, культурный слой достигает 0,5 м. На поверхности наблюдается скопление строительного камня. Собрано 33 кремневых скола, среди которых несколько орудий. В лепной керамике преобладает баночная форма (214 экз.) с гребенчатым сглаживанием, зубчатым орнаментом, валиками, узором в виде елочки. Также, найдены обломок седловидного бруска, каменная пробка. Датируется белозерской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-8, кв.2619; А-2662, кв.13706) [1].

18. Сергеевка II. Находится в северо-восточной части с. Сергеевка, у животноводческой фермы, на обрыве плато правого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. в 1963 г. Осмотрено НГ ОАО в 1964 г. Площадь поселения 0,7 га, мощность культурного слоя не определена. На поверхности видны фундаменты каменных жилищ. Собрано 28 фрагментов лепной керамики баночной формы, зуб животного и 2 отщепа кремня. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-4689, кв.19008) [1].

19. Сергеевка III. Находится в 1,5-2 км на юго-восток от с. Сергеевка, где плато подступает к левому берегу р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. в 1962 г. Обследовалось НГ ОАО в 1964 г. Площадь поселения 2 га, культурный слой не определен. Собрано 23 фрагмента лепной керамики, 2 кремневых отщепа, болас из мрамора, фрагмент точильного бруска. Сосуды на поселении баночной формы и с выпуклым туловом. Из орнаментов имеется валик с пальцевыми вдавлениями. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-9, кв.2619) [1].

20. Сергеевка IV. Расположено в 2,3 км на юг от с. Сергеевка, на пологом склоне правого берега р. Висунь. Зафиксировано Сикорским А. А. Повторно обследовано НГ ОАО в 1965 г. Площадь поселения и культурный слой не определены. На поверхности собрано 51 фрагмент лепной керамики, 4 кремневых отщепа, обломок гранитного топора и керамический шлак. Сосуды баночного типа и с выпуклым туловом. Орнаментированы валиком с пальцевыми вдавлениями. Датируется белозерской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-3, кв.2619) [1].

21. Сергеевка V. Находится в 2-2,5 км на север от с. Сергеевка, в пойме левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А.А. в 1964 г. Площадь и культурный слой не определены. Собрано 275 фрагментов керамики. Поселение двухслойное: черняховская культура и эпоха бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-2257, кв.5026).

23. Федоровка I. Расположено в 1 км на северо-восток от с. Федоровка, в пойме левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Обследовалось НГ ОАО в 1965 г. Площадь памятника 0,6 га,

культурный слой не определен из-за интенсивной распашки. Собран 31 фрагмент лепных сосудов баночной формы с прямым валиком, на котором часто встречаются косые насечки и слабые вдавления пальцами. Также найдены кремневые орудия и отщепы, круглые камни, зернотерка. Датируется поздним этапом катакомбной и ранним этапом срубной культур. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-11, кв.2619) [1].

24. Федоровка II. Находится в 1-1,5 км на север от с. Федоровка, где плато плавно переходит в пойму левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Обследовано НГ ОАО в 1964 г. Площадь поселения 4-5 га, мощность культурного слоя достигает 0,4 м, распахивается. Собрано 174 фрагмента сосудов баночной формы, горшков и мисок, с прямым венчиком или слегка оттянутым наружу. Орнаментированы фрагменты гладким валиком, зубчатым штампом (1 фр-нт), треугольниками, валиком с усиками вниз, оттиском веревочки. Также найден обломок пряслица, пращевой камень, 2 яйцевидных камня, куски обмазки. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-13, кв.2619) [1].

25. Федоровка III. Находится в 2,5 км на восток от с. Федоровка, в пойме левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. Обследовано НГ ОАО в 1965 г. Площадь поселения 1га, культурный слой распахан. На поверхности собрано 25 фрагментов лепных сосудов, кремневый отщеп, растиральник, брусок для заточки. Сосуды орнаментированы валиком, часто под самым венчиком, с ногтевым вдавлением в виде елочки, вертикально опускающимися широкими каннелюрами. Один фрагмент с прорезной линией под венчиком, а под ней

треугольники. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-12, кв.2619) [1].

26. Федоровка IV. Расположено на юго-восточной окраине с. Федоровка, где глинистое плато подходит к высохшей старице левого берега р. Висунь. Открыто Сикорским А. А. в 1963 г. Обследовано НГ ОАО в 1964 г. Площадь поселения примерно 7-8 га, культурный слой распахан. На поверхности много известняковых камней. Собрано 74 фрагмента от банковидных лепных горшков, толстостенных мисок, черпаков и кубков. Орнаментированы они валиками с косыми насечками, ногтевыми и пальцевыми вдавлениями. Один валик с усиками вниз. Найдены также обломки зернотерок и пращевой камень. Датируется сабатиновской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-14, кв.2619) [1].

27. Федоровка V. Расположено в 1 км на юг от с. Федоровка, у речной старицы левого берега р. Висунь. Зафиксировано Сикорским А. А. Обследовано НГ ОАО в 1965 г. Площадь поселения 0,5 га, культурный слой распахан. На поверхности встречается камень известняк. Собрано 49 фрагментов лепной керамики, кости животных, 6 кремневых отщепов, пращевой камень, 4 фрагмента ручек черпаков. Сосуды на поселении баночной формы с прямым или слегка отогнутым наружу венчиком. Орнаменты характерны налепным валиком с пальцевыми вдавлениями и ногтевыми насечками. Один фрагмент с процарапаными треугольниками и один с сосцовым налепом. Датируется белозерской культурой. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-2, кв.2619) [1].

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ

ВИТЯГ З КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.

«Культурна спадщина охороняється законом» (ч.4, ст. 54).

«Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність» (ч.4, ст. 54).

«Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду ... культурній спадщині» (ст. 66).

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.

Стаття 22. Заборона знесення, зміни, заміни пам'яток та порядок їх переміщення (перенесення).

Пам'ятки, їхні частини, пов'язане з ними рухоме та нерухоме майно забороняється зносити, змінювати, замінювати, переміщувати (переносити) на інші місця.

Стаття 23. Охоронні договори

Усі власники пам'яток чи їхніх частин або уповноважені ними органи, незалежно від форм власності на ці пам'ятки, зобов'язані укласти з відповідним органом охорони культурної спадщини охоронний договір.

Відсутність охоронного договору не звільняє особу від обов'язків, що впливають із цього Закону.

Стаття 24. Утримання та використання пам'яток

1. Власник або уповноважений ним орган, користувач зобов'язані утримувати пам'ятку в належному стані, своєчасно провадити ремонт, захищати від пошкодження, руйнування або знищення відповідно до цього Закону та охоронного договору.

4. У разі виникнення загрози для збереженості пам'ятки її власник або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані негайно повідомити про це орган охорони

культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій та орган місцевого самоврядування, на території якого розташована пам'ятка.

Стаття 25. Надання об'єктів культурної спадщини, що є пам'ятками, в користування юридичним та фізичним особам

2. Юридичні та фізичні особи, у користуванні яких перебувають пам'ятки, відповідають за їхню збереженість і зобов'язані дотримувати вимог органів охорони культурної спадщини.

3. Юридичні та фізичні особи зобов'язані забезпечити збереженість пам'яток на землях, якими вони користуються, та укладати з органами охорони культурної спадщини охоронні договори.

Стаття 27. Забезпечення заходів щодо охорони пам'яток

1. У разі, коли пам'ятці загрожує небезпека пошкодження, руйнування чи знищення, власник або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані привести цю пам'ятку до належного стану (змінити вид або спосіб її використання, провести роботи з її консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту та пристосування).

2. Якщо власник або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, самотійно не здійснюють заходів, передбачених у частині першій цієї статті, то відповідний орган охорони культурної спадщини може зобов'язати їх здійснити ці заходи, видавши відповідне розпорядження.

Стаття 29. Обов'язки фізичних та юридичних осіб, діяльність яких може негативно позначитися на стані пам'яток

На фізичну або юридичну особу, діяльність якої негативно позначається на стані пам'ятки (створює загрозу знищення, руйнування, пошкодження, спотворення пам'ятки), покладається обов'язок вжити заходів, погоджених з

відповідним органом охорони культурної спадщини, для запобігання такій загрозі та підтримання пам'ятки в належному стані за власні кошти.

Стаття 30. Заборона діяльності, яка створює загрозу пам'яткам

Органи охорони культурної спадщини зобов'язані заборонити будь-яку діяльність юридичних або фізичних осіб, що створює загрозу пам'ятці або порушує законодавство, державні стандарти, норми і правила у сфері охорони культурної спадщини.

Приписи органів охорони культурної спадщини є обов'язковими для виконання всіма юридичними та фізичними особами.

Органи місцевого самоврядування, на території яких не створено органів охорони культурної спадщини, зобов'язані заборонити будь-яку діяльність юридичних або фізичних осіб, що створює загрозу пам'ятці, негайно повідомивши про це відповідний орган охорони культурної спадщини місцевого органу виконавчої влади.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані повідомляти відповідні органи охорони культурної спадщини про бездіяльність власника або уповноваженого ним органу, особи, яка набула права володіння, користування чи управління, що створює загрозу пам'ятці.

ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ.

Стаття 19. Обов'язки юридичних і фізичних осіб, у користуванні або власності яких перебувають археологічні об'єкти

Юридичні і фізичні особи, у користуванні або власності яких перебувають археологічні об'єкти або предмети, зобов'язані:

дотримуватися всіх правил охорони і використання археологічних об'єктів або предметів;

виконувати всі необхідні роботи виробничого характеру згідно з дозволом;

негайно інформувати про нововиявлені об'єкти або предмети в межах території, яку вони використовують для своєї діяльності;

сприяти і не перешкоджати будь-яким роботам з виявлення, обліку та вивчення археологічних об'єктів або предметів.

Стаття 20. Джерела фінансування охорони, захисту, дослідження археологічної спадщини

Фінансування охорони археологічної спадщини здійснюється за рахунок загального і спеціального фондів Державного бюджету України.

Джерелами фінансування заходів у сфері охорони, захисту, дослідження археологічної спадщини можуть бути кошти власників археологічних об'єктів чи уповноважених ними органів або осіб, які набули права володіння, користування чи управління пам'ятками, кошти замовників робіт, благодійні внески та пожертвування, у тому числі валютні, на охорону археологічної спадщини та інші джерела, не заборонені законодавством України.

Стаття 22. Відповідальність за порушення законодавства України про охорону археологічної спадщини

Юридичні і фізичні особи, дії або бездіяльність яких завдали шкоди археологічній спадщині, несуть відповідальність відповідно до законодавства України.

Витяг з Кримінального кодексу України.

Стаття 298. Кримінального кодексу України.

Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток-об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці

1. Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток — об'єктів культурної спадщини -

караються штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені щодо пам'яток національного значення, - караються позбавленням волі на строк до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, - караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

4. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища, - караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років”.

Витяг з Земельного кодексу України.

Стаття 84. Право власності на землю держави.

3. До земель державної власності, які не можуть передаватись у комунальну власність, належать:

В). землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення.

4. До земель державної власності, які не можуть передаватись у приватну власність, належать:

Г). землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність, якщо інше не передбачене законом.

АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ ЗГАДАНІ У КНИЗІ

АРХЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА це сукупність окремих археологічних пам'яток, які розташовані в одному регіоні, належні одній епосі та мають ряд спільних матеріальних рис (кераміку, поховальний обряд ін.). За звичаєм, археологічну культуру називають за будь-якою характерною ознакою, якою вона відрізняється від інших: за формою або орнаментом кераміки (культура багатопружкової кераміки), обряду поховання (ямна культура), за назвою території або населеного пункту де вона була вперше знайдена (бугодністровська культура, сабатинівська культура від с. Сабатинівка). Культури раннього залізного віку названі за назвою народів, які їх ототожнюють (скіфська культура).

МЕЗОЛІТ (Середьокам'яний вік). Ранньоголоценова епоха кам'яного віку, характеризується особливими рисами адаптації людини до оточуючого середовища. Це поява й широке розповсюдження у вжитку мікролітів, поява нової зброї – лука, вдосконалення способів ведення привласнювального господарства. Визначається також як епоха індивідуального полювання на нестадних тварин. Датується 10-7 тис. до н.е. (мал.6) [20].

НЕОЛІТ (Новокам'яний вік). Епоха, коли людина перейшла до добування їжі шляхом вирощування рослин та одомашнювання тварин. В цей час люди стали тяжити до осілого способу ведення господарства. Вдосконалюються методи полювання, рибальства та збиральництва. Пов'язаний з осілістю розвиток житлобудівництва, значно різноманітнішими стають знаряддя праці, які переважно виготовляють з каміння, кісток та дерева. З'являється плетіння і ткацтво. Датується у степовій і лісостеповій зонах VI–IV тис. до н.е. (мал.7) [20].

ДАВНЬОЯМНА КУЛЬТУРА. (Давньоямна культурно-історична область). Відноситься до доби ранньої бронзи. Виділена В.О. Городцовим на початку XX ст., як ямна, пізніше – давньоямна культура. Названа так за

формою поховальної споруди у вигляді прямокутної ями, як правило, перекритою кам'яними брилами або дерев'яними плахами. Займала ареал степової і лісостепової зони від Уралу до Балкан. Дослідники виділяють 10 локальних варіантів культури, кожний з них поділяється на кілька локальних груп. В Україні О.Г. Шапошникова виділила донецьку, середньо- та нижньодніпровську, приазовсько-кримську та південно-бузьку групи. На поселеннях та стоянках переважали наземні житла з кам'яними основами стін і глинобитною долівкою. Посуд опукло донний, на пізньому етапі – плоскодонний, з опуклим тулубом і невисокими вінцями, відігнутими назовні або вертикальними. Знаряддя виготовлялися з каменю, кістки, бронзи. Поховання робилися у курганах. Серед плит перекриття часто зустрічаються антропоморфні стели. Небіжчиків покладено на спину або на бік з підігнутими ногами. Голову, кінцівки рук та ніг посипали червоною охрою. Частину поховань супроводжував поховальний інвентар. В основі господарства лежало скотарство, переважно кочове. Культура існувала з другої половини III тис. до н.е. (мал. 8) [20].

КЕМІОБИНСЬКА КУЛЬТУРА. Відноситься до доби ранньої бронзи. Виділена А.О. Щецинським. Ареал розповсюдження – передгірський та степовий Крим, степове межиріччя Дніпра і Південного Бугу. Датується другою половиною III тис. до н.е. Названа за курганом Кемі-Оба у Криму, де була класифікована. На території культури переважають поселення і стоянки відкритого типу, але є у печерах та гротах. Посуд добре заглажений та підлощений, представлений плоскодонними горщиками, чашами, мисками, келихами. Знаряддя праці виготовлялися з кременю, каменю, міді й бронзи. Померлих ховали під курганами, з використанням кам'яних закладів, кромлехів, крєпід. Часто небіжчикам робили кам'яні ящики зі щільно підігнаних плит, щілини замазувалися глиною. Стіни ящиків іноді розписувалися примітивно геометричним орнаментом, червоною фарбою. З кемі-обинською культурою також пов'язані антропоморфні стели і статуї (мал. 9) [20].

ІНГУЛЬСЬКА КАТАКОМБНА КУЛЬТУРА – частина катакомбної культурно-історичної спільності. Відноситься до доби середньої бронзи. Виділена О.Г. Шапошниковою. Названа за обрядом поховання у катакомбах та місцем виділення. Була розповсюджена у степових басейнах річок Інгулу, Інгульця, Південного Бугу, менше пам'яток у Дністро-Дунайському межиріччі та Нижньому Подніпров'ї. Датується XIX – XVII ст. до н.е. Поселення розташовані на мисах корінних берегів річок. Стіни жител мали кам'яну основу. Своєрідність культури найяскравіше виражається у кераміці. Це плоскодонні горщики, з короткою шийкою, фляги з вушками, чаші, миски. Іноді посудини мають опукле дно. Орнамент характерний прокресленими лініями, наколами, шнуровими відбитками, іноді інкрустовані вохрою та білою пастою. Знаряддя праці виготовлені з каменю, кістки, бронзи. Поховальний обряд відбувався у курганах в катакомбах, які на ранньому етапі мали підпрямокутну шахту, на пізньому – округлу або овальну. Вхід до камери перекривався дерев'яним щитом, глиняною пробкою, іноді дерев'яними колесами. Кістяки лежали витягнуто на спині. Основа господарства – приселищне скотарство, можливо, землеробство (мал.10) [20].

БАГАТОПРУЖКОВОЇ КЕРАМІКИ КУЛЬТУРА. Відноситься до доби середньої бронзи. Виділена С.С. Березанською. Названа за орнаментациєю посуду (інша назва – бабінська). Поширена у Молдові, степовий та лісостеповий Україні, Подонні. Датується XVII-XV ст. до н.е. Виділено 4 локальних варіанти: південно-західний, середньодніпровський, нижньодніпровський, східний. Відомо понад 200 поселень, розташованих на низьких терасах, заплавних підвищеннях, корінних берегах. Житла на них прямокутні та овальні напівземлянки і глинобитні наземні споруди. Посуд характерний гостро реберними горщиками з високими вінцями, слоїками та мисками, які орнаментовані прокресленими лініями, кількома валиками (пружками), вдавленнями та шнуровими відбитками. Крім посуду, матеріал представлений різноманітними виробами з каменю, кременю, кістки та

бронзи. У поховальному обряді використовували тілопокладення, рідше – тілоспалення під невеликими курганами, а також у ґрунтових могильниках. Кістяки розміщували у ямах, зрубках, кам'яних ящиках скорчено, головою переважно на схід і північ. Основа господарства – скотарство (велика і дрібна рогата худоба), значно менше – коней та свиней. Велику роль відігравало рибальство, також існувало і землеробство. Значного розвитку досягли металургія і металообробка. С.С. Березанська вважає, що це були племена, які у XVI ст. до н.е. здійснили похід до Мікен і повернулися назад (мал.11) [20].

ЗРУБНА КУЛЬТУРА. Існувала в епоху бронзи. Виділена В.О. Городцовим у 1901-1903 рр. Названа за засобом поховання у зрубках (тобто у ямах з дерев'яними конструкціями різних типів). Зараз ця культура у басейнах Волги, Дону та Дніпра розглядається, як культурно-історична область з локальними варіантами. В Україні відомі 2 варіанти – степовий і лісостеповий. Датується XVI – XII ст. до н.е. Племена цієї культури відносять до іраномовного масиву населення. Поселення розміщувалися у заплавах на дюнах і залишках корінного берега. Основний тип жител – прямокутні землянки глибиною 1-1,2 м, площею до 50 кв. м. Стіни обкладені брусками та плетінням. Виявлені чисельні залишки металургійного виробництва. Поховання знайдені в курганах та ґрунтових могильниках. Кургани утворюють групи з 5-10 насипів. В одному кургані зустрічається по декілька поховань. Крім зрубів, переважали прості ґрунтові ями. Поряд з поховальними речами зустрічаються кістки коней. Небіжчики лежать у скорченому стані, частіше на лівому боці, головою на схід. Відома незначна кількість поховань з трупоспаленнями. У посуді переважають слоїки, гостроріберні горщики з різноманітним орнаментом. Відомі дерев'яні посудини з бронзовими облямівками. Металеві вироби представлені серпами, сокирами, ножами, кинджалами, скроневиими підвісками, перснями. Серед кам'яних знарядь – сокири, молотки, зернотерки, ливарні форми. Також багато виробів з кременю, кістки. Зрубні племена були осілим

населенням, з високим рівнем розвитку ремесел, землеробства, скотарства (мал.12) [20].

САБАТИНІВСЬКА КУЛЬТУРА належить до доби пізньої бронзи. Термін уведений Н.М. Погребовою наприкінці 50-х років ХХ ст. за назвою с. Сабатинівка, де вперше були проведені розкопки поселення цієї культури. Займає степові простори від гирла Дунаю до Приазов'я, включаючи рівнинний Крим. У межах розповсюдження культури виділяють кілька локальних груп, серед яких найбільш відомі Придніпровський і Буго-Дністровський. Центр культури знаходиться у Поінгуллі-Побужжі і датується XIV – XII ст. до н.е. Відомо кілька сотень поселень, які розташовані біля річок на невисоких терасах, заплавах та краю плато. Характерна висока густота поселень, часто розташованих на відстані 2-3 км одне від одного. Їх площі становлять переважно від 0,5 до 4 га, хоч іноді досягають 20 га. В поселеннях переважає вуличне планування. Більшість будівель споруджені з каменю та глини, житла наземні або із заглибленими основами, і склалися вони з 1-3 прямокутних приміщень площею від 20 до 70 кв. м. Відмінною рисою культури є зольники – курганоподібні насипи, насичені попелом, вугіллям та кістками тварин. Можливо, зольники були своєрідними святилищами щодо культу вогню. Померлих сабатинівці ховали у вже збудовані кургани, в яких робили по декілька поховань. Небіжчика клали сильно скорченим, головою на схід. У кераміці переважають слоїкоподібний посуд, горщики, сковорідки, чаші, келихи, черпаки. В орнаментальних композиціях чільне місце займають наліпні пружки. Багато виробів з каменю (зернотерки, куранти, розтирачі, ливарні форми, рудо терки, ковадла, молоти ін.), кістки (тупики, лоцила, коньки, проколки, гарпуни, палії, вістря для стріл та ін.), бронзи (серпи, кинджали, ножі, сокири, вістря для списів, прикраси та ін.). У господарстві сабатинівців головну роль відігравало землеробство і відгінне скотарство, переважно великої рогатої худоби (мал.13) [20].

БІЛОЗЕРСЬКА КУЛЬТУРА відноситься до доби пізньої бронзи. Названа за поселенням, розташованим на березі Білозерського лиману у Запорізькій області. Досліджувалося О.О. Кривцовою–Граковою у 1947 р. Територія поширення – степова зона Північного Причорномор'я і Криму. Поселення розташовані звичайно на невисоких заплавах терасах по берегах річок та лиманів. Площа 3 – 4,5 га. Житла прямокутної форми, наземні з кам'яною основою, землянки і напівземлянки розташовані вулицями. Площа будівель 15-70 м², як правило, склалися з однієї кімнати з коридором і мали відкрите вогнище для опалювання в центрі або у кутку приміщення. Померлих ховали у ґрунтових могильниках та курганах. Кургани переважно невисокі, безкурганні могильники налічують іноді більше 100 поховань і, буває, складають єдиний комплекс. Поховання розміщувалися рядами і здійснювалися у прямокутних ямах, перекритих дерев'яним перекриттям. Небіжчики лежали скорчено на боку, іноді на спині, головою на південь. Кінцівки рук покладені біля обличчя або грудей. Відкриті залишки тризни з кісток тварин та битого посуду. Кераміка представлена кухонним, столовим та тарним посудом, простим або лощеним. Крім керамічних, були розповсюджені різноманітні металеві вироби. Господарство білозерських племен було землеробсько-скотарським і характеризується високим розвитком металообробки. Датується XII – X ст. до н.е. (мал. 14) [20].

КИММЕРІЙСЬКА КУЛЬТУРА. Відноситься до раннього залізного віку. Названа за етносом, який мешкав у степовій і частково лісостеповій зоні від нижньої течії Дунаю до Поволжя. Населення цієї території не було однорідним і складалося з кочових, різних за походженням, угруповань. Датується IX – VII ст. до н.е. Підрозділяються на дві основні групи – чорногорівську і новочеркаську. Чорногорівську групу виділив О. І. Тереножкін. Новочеркаська група пам'яток виділена О. О. Іессеном у 1954 р. Виявлені тимчасові стоянки і поховання в курганах переважно впускні. Відомі і безкурганні поховання. Їх поховальний обряд відбиває уклад кочових воїнів-вершників. Форми поховальних споруд дуже різноманітні.

Знайдено багато бронзових та залізних речей. У керамічному комплексі багато лощеного посуду з нарізним орнаментом. Культура поступово зникає наприкінці VIII – на початку VII ст. до н.е. під натиском скіфів зі східних районів Євразії (мал. 15) [20].

СКІФСЬКА КУЛЬТУРА. Відноситься до раннього залізного віку. Названа за самоназвою етносу, який мешкав у степовій та лісостеповій зоні Північного Причорномор'я. В основному це кочові та напівкочові угруповання іраномовних племен. Датується VII –IV ст. до н.е. Відома курганными похованнями (близько 200), а також стоянками, городищами та селищами. У час існування скіфської культури відбувався процес осідання кочового населення на землю і переходу його до заняття землеробством. Зазнала сильного впливу розташованої на півдні античної культури переважно від давньогрецьких міст-полісів. Характерна різноманітною металевою зброєю, золотими прикрасами з пануванням звіриного стиля і досить примітивним ліпним посудом. Основою господарства скіфських племен було скотарство, землеробство і розвинуте ремесло. На рубежі III ст. до н. е. пам'ятки скіфської культури зникають, можливо, під тиском сарматських племен зі сходу (мал. 16) [20].

САРМАТСЬКА КУЛЬТУРА. Включає у себе пам'ятки сарматських племен, розташованих на великій території від Західного Казахстану та Уралу до Дунаю. Датується III ст. до н.е. – IV ст. н.е. Виділяються три етапи існування. Ранньосарматська (III-I ст. до н.е.) – поширена у степах від Приуралля до Дніпра. Характерна впускними поховальними спорудами – прямокутними ямами, підбоями і катакомбами з різноманітним інвентарем. Ідентифікується з племенами аорсів, сіраків, роксоланів та язиків. Середньосарматська культура (I-II ст. до н.е.) від попередньої поширилася до Дунаю та передгір'я Криму і Кавказу. Поховання основні у курганах, які в свою чергу, часто складаються у великі могильники (80-120 насипів). Небіжчика клали у квадратну яму, часто діагонально. У могилах зустрічається багато прикрас, зброї. Кераміка переважно антична та

меотського типу. Ідентифікують з аланами. Пізньосарматська культура (друга половина II – перша половина IV ст. н.е.) займає ту саму територію, що й середньосарматська, але з часом ареал починає зменшуватися. З'являються ґрунтові могильники, в яких збільшуються підбої і катакомби. Сильний вплив провінційно-римської культури. Припиняє існування під натиском гунів (мал.17) [20].

ЧЕРНЯХІВСЬКА КУЛЬТУРА. Одне з найбільших соціально-економічних та культурних утворень першої половини I тис. н.е. у Південно-Східній Європі. Румунська назва – Синтана-де-Муреш. Названа по могильнику біля с. Черняхів Київської області, який у 1900-1901 рр. досліджений В.В. Хвойком. Територія поширення – лісостепова та степова зони Правобережжя, частково Лівобережжя України, Молдова, Нижній Дунай, Південна Трансільванія, Південно-Східна Польща та південь Курської області Росії. Датується початком III – початком V ст. н.е. Культура поліетнічна: до неї входили племена готів, слов'ян, сарматів, пізніх скіфів, фракійців та ін. Відомо біля 2500 пам'яток цієї спільноти. Поселення не мали укріплень і розташовувалися на перших заплавлених терасах та невеличких підвищеннях берегів річок та лиманів. Площа їх коливається від 2 до 20 га. Частина поселень розташована скупченнями (кущами). Відомо 5 городищ. Житла трьох типів: напівземлянки (лісостепова зона), наземні глинобитні (Дністро-Дунайська зона) та наземні кам'яні будинки (причорноморська зона). Розміри жител – від 6 до 24 кв. м, відомі великі багатокамерні будинки. Могильники ґрунтові і розташовані поряд з поселеннями. Вони мають як трупопокладення, так і трупоспалення. Інгумація здійснювалася у ямах, підбоях та катакомбах. Кремація двох видів – безурнова у ямках та урнова – у посуді. Основу керамічного комплексу складала гончарна, сіроглиняна лощена кераміка, також груба гончарна. Ліпної кераміки мало. Багато імпортного посуду провінційно-римського типу, скляного і червонолакового. Різноманітні залізні вироби: серпи, наральники, сокири, зброя, прикраси, побутові речі. Основа господарства –

61

орне землеробство. Високого рівня досягли ремесла, керамічне виробництво, чорна металургія, металообробка, кольорова металургія, а також тваринництво. Занепад і загибель культури пов'язаний з гунською навалою (мал. 18).

КОЧОВИКИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (Номади). Для нашої роботи інтерес представляють кочові племена, які жили у степах Північного Причорномор'я у час раннього та розвинутого середньовіччя (кінець IV – XIV ст. н. е). За цей довгий період у даному регіоні побували гуни, алани, хазари, болгари, угри, гузи, печеніги, половці, монголи та ін. Відомі за похованнями у курганах, переважно впускних. За поховальним інвентарем визначити етнічну належність кожного небіжчика досить важко. Часто там присутні кістки коня та різноманітна зброя. На вершинах курганів встановлювали кам'яних баб (антропоморфні стели). Відомі не чисельні тимчасові стоянки. Основа господарства – перегінне скотарство (велика та дрібна рогата худоба, коні). Значну частку у їх житті займали грабіжницькі напади на сусідні народи (мал. 19).

НОВИЙ ЧАС. До даного періоду відносяться пам'ятки часів колонізації Північного Причорномор'я у XVII –XIX ст. Починаючи з середини XVII ст. у зв'язку з початком в Центральній Україні довготривалих війн, на південні території, які у той час входили до складу Османської імперії, почали переселятися українські селяни та козаки. З другою половиною XVIII ст., коли ці землі увійшли до складу Російської імперії у Надчорномор'є почалося примусове переселення селян з Північної України та Центральної Росії. Сюди ж перейшла й частина козацтва після розгрому Запорізької Січі. Даний процес супроводжувався поступовим витісненням та асиміляцією місцевих напівкочових татар. В цей же час від османського гніту на причорноморські землі почали тікати болгари, волохи, арнаути, серби й греки. На початку XIX ст. на заклик російського уряду у Північне Причорномор'є переселяються мешканці Центральної Європи (німці, євреї, поляки та ін.). Процес цей поступово завершився у другій половині XIX ст.

Для археології першочерговий інтерес представляють зниклі хутори (зимівники), історичні частини сіл (у т.ч. зруйновані церкви), військові укріплення та старі кладовища.

28. Широкая Балка. Расположено в 2,5 км на север от с. Сергеевка, в пойме левого берега р. Висунь, в устье вышеуказанной балки. Открыто Сикорским А. А. Обследовано НГ ОАО в 1965 г. Площадь памятника 0,15 га, культурный слой распахан. На пашне встречается строительный камень-известняк. Собрано 18 фрагментов лепной керамики и 9 кусков костей животных. Датируется эпохой поздней бронзы. Материалы хранятся в фондах НКМ [1].

29. Яковлевка. Расположено в 1,5 км на северо-запад от с. Яковлевка на надпойменной террасе левого берега р. Висунь возле впадения в неё древней балки. Открыто и обследовано Оленковским М.П. в 1981 г. Поселение прослежено на 30 м в длину, ширина не определена. Культурный слой находится на глубине 40-90 см от поверхности земли, насыщенный камнем – известняком. Собрано два десятка фрагментов керамики, кости животных. Датируется сабастиновской культурой. Материалы хранятся в фондах ХКМ [5].

ЛИТЕРАТУРА.

1. Сикорский А.А., Никитин В.И., Елисеев В.Ф., Ключинцев В.Н. Памятники Повисунья. - В сб.: Сабатиновская и срубная культура. Киев-Николаев-Южноукраинск, 1997, с. 98-108.

2. Снытко И. А., Гребенников В. Б., Отчет экспедиции Николаевского краеведческого музея о разведках и раскопках на территории Николаевской обл. в 1986 г. - НА ИА НАНУ, 1986/108, 16 с., 41рис.

3. Шапошникова О.Г., Фоменко В.Н., Гребенников Ю.С. и др. Отчет о работе Ингульской экспедиции в 1974 году. - НА ИА НАНУ, 1974/12, ф.э. №6957-6958.

4. Історія міст і сіл УРСР (Миколаївська область). - К., 1971, с. 253-255.

5. Оленковський М.П. Пам'ятки середньої та пізньої бронзи. Археологічна карта Нижньодніпровського регіону. – Херсон, 1993, с. 64.

ЧЕРНЯХОВ.

1. Великое Артаково I местонахождение. Расположено в 700 м на юго-запад от с. Великое Артаково на второй надпойменной террасе правого берега р. Ингулец. Открыто экспедицией ГИОПК в 2003 г. Площадь поселения 0,8 га. Собраны фрагменты лепной, грубой гончарной и амфорной посуды. Материалы хранятся в архиве ГИОПК [2].

2. Кавказ I поселение. Расположено в 1,5 км на юг от с. Кавказ, на плато правого склона балки, впадающей в р. Ингулец. Открыто экспедицией ГИОПК в 2003 г. Площадь 0,7 га, культурный слой не определен. Собраны фрагменты лепной и гончарной керамики, а также амфор. Материалы хранятся в архивах ГИОПК[2]

3. Романовка I поселение. Расположено в 1,5 км на юго-запад от с. Романовка, на второй надпойменной террасе правого берега р. Висунь. Открыто экспедицией ГИОПК в 2003 г. Площадь 0,2 га, на поверхности мелкие и средние камни. Собрано немного гончарной, амфорной и лепной керамики. Материалы хранятся в архиве ГИОПК [2].

4. Романовка II местонахождение. Расположено в 2,5 км на юго-запад от с. Романовка, на первой надпойменной террасе правого берега р. Висунь. Открыто экспедицией ГИОПК в 2003 г. Площадь 0,25 га, культурный слой не определен, задерновано. На неолитической стоянке найдено несколько фрагментов гончарной и лепной посуды, а также амфор III-IV вв. н.э. Материалы хранятся в архивах ГИОПК [2].

5. Сергеевка V поселение. Расположено в 2,5 км на север от с. Сергеевка, в пойме левого берега р. Висунь, на распаханном поле. Открыто Сикорским А.А. в 1964 г. Обследовано экспедицией НКМ в 1966 г. Площадь 0,5 га, культурный слой 0,4 м. Собрано 37 фрагментов лепной, сероглиняной грубой и лощеной гончарной керамики и 4 обломка римских амфор II-III вв. н.э. В посуде преобладают горшки и миски. Материалы хранятся в фондах НКМ (А-4804, кв.19284) [1].

6. Соколовка I поселение. Расположено на южной окраине с. Соколовка, на надпойменной террасе левого берега р. Висунь, сильно разрушено карьером. Открыто Сикорским А.А. Обследовано экспедицией НКМ в 1986 г. Площадь приблизительно 1,5 га, культурный слой 0,2-0,6 м. Собран подъемный материал, который хранится в фондах НКМ (А- 150).

ЛІТЕРАТУРА.

1. Отчет императорской археологической комиссии за 1891 г. // Санкт-Петербург, 1893, с.87-89.

2. Добровольский А.В. Древние земледельческие поселения по берегам Ингульца. // ВОКК, Одесса, 1925, Ч.2-3.

3. Сикорский А.А., Никитин В.И., Елисеев В.Ф., Ключенцев В.Н. Памятники Повисунья. // В кн.: Сабатиновская и срубная культуры: проблемы взаимосвязей востока и запада в эпоху поздней бронзы. Киев-Николаев-Южноукраинск, 1997, сС.98-108.

4. Дневник раскопок хранится в фондах НКМ, №26.

5. Шапошникова О.Г. и др. Отчет о работе Ингульской экспедиции за 1974г. // НА ИА НАНУ, 1974/12, ф.э. №6957-6958.

6. Шапошникова О.Г. и др. Работы Ингульской экспедиции. // АО 1976 года, Москва, 1977, сС.389-390. Шапошникова О.Г. и др. Раскопки курганов в Николаевской области. // АО 1977 года, Москва, 1978, сС. 400-401. Елисеев В. Ф. Курган «Нагартва Могила». К 30-летию исследования. // Матеріали VI Миколаївської обласної краєзнавчої конференції. Миколаїв, 2006, сС.51-52.

7. Никитин В.И., Снытко И.А. Отчет сектора охраны памятников археологии при НКМ об охранных раскопках в 1985 г. // Фонды НКМ, №36.

8. Снытко И.А., Гребенников В.Б. Отчет экспедиции НКМ о разведках и

охранных раскопках на территории Николаевской области в 1986 г. //НА ИА НАНУ, 1986/108, сС.1-16,. 41рис.

9. Гребенников В.Б. Памятники археологии Березнеговатского района. // Материалы II областной краеведческой конференции. Николаев, 1997, тТ.1, сС.30-31.

10. Лобко О. Г., Снитко І. О. Археологічні розвідки на Миколаївщині у 2003 р. // V Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Миколаїв, 2004, сС.79-80; Лобко О. Г., Снитко І. О. Звіт про археологічну розвідку Беренегуватського, Врадіївського, Єланецького, Новобузького, Снігурівського районів у 2003 р. // НА Фонды ИА НАНУ, 2003/13.

11. Шапошникова О.Г. Розкопки в Бузько-Ингулецькому межиріччі. // Археологія, 1992, №1, с. 77-85.

12. Шапошникова О.Г., Балущкин А.М., Гребенников Ю.С., Загребельний А.Н., Товкайло Н.Т., Фоменко В.Н. Отчет о работе Николаевской экспедиции в 1984г. – НА ИА НАНУ, 1984/ ч-1,ч-2.

13. Шапошникова О.Г. и др. Отчёт о работе Ингульской экспедиции за 1978г. – НА ИА НАНУ, 1978/11, ф.э. №9121-9122.

14. Фоменко В.М. Поховання інгульської культури зі слідами особливих ритуальних дій над головою померлого у межиріччі Південного Бугу та Інгульця. - IX Миколаївська обласна краєзнавча конференція. Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. Миколаїв, 2013, с. 34-39; Фоменко В.М. Передінгульська група пам'яток ранньокатакомбного часу - Магістеріум, 2003, вип. 12, с. 79-86.

15. Шапошникова О. Г. и др. Отчет о работе Николаевской новостроечной экспедиции в 1986г. – НА ИА НАНУ, 1986/18.

16. Оленковський М.П. Пам'ятки середньої та пізньої бронзи. Археологічна карта Нижньодніпровського регіону. – Херсон, 1993, 84с.

17. Гребенников В.Б. Кургани Миколаївщини. // Миколаїв, 2014, 84с.

18. Гребенников В.Б., Горбенко К.В. Поселения, грунтовые могильники и клады эпохи бронзы на территории Николаевской области (археологическая карта). // Николаев, 2010, 168 с.

19. Гребенников В.Б. Исследования памятников археологии Николаевщины. // Николаев, 2011, 180с.

20. Словник-довідник з археології, (під ред. Гаврилюк Н.О.) - К., 1996.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АО – Археологические открытия

ВОКК – Вісник одеської комісії краєзнавства

ДІОПК – державна інспекція охорони пам'яток культури.

ІА АН УРСР –інститут археології Академії Наук УРСР

ІКК – інгульська катакомбна культура

КБК – культура багатопружкової кераміки

МГ – миколаївська група

МДПІ – Миколаївський державний педагогічний інститут

МДУ - Миколаївський державний університет

МКМ (НКМ) – Миколаївський краєзнавчий музей (Николаевский краеведческий музей).

НА ІА НАНУ – Науковий архів інституту археології Національної Академії Наук України.

НДЦ – науково-дослідницький центр

ОАМ –Одеський археологічний музей

ОАТ – Одеське археологічне товариство

ОДА – обласна державна адміністрація

ОДУ – Одеський державний університет

сmt – селище міського типу

ХКМ – Херсонський краєзнавчий музей

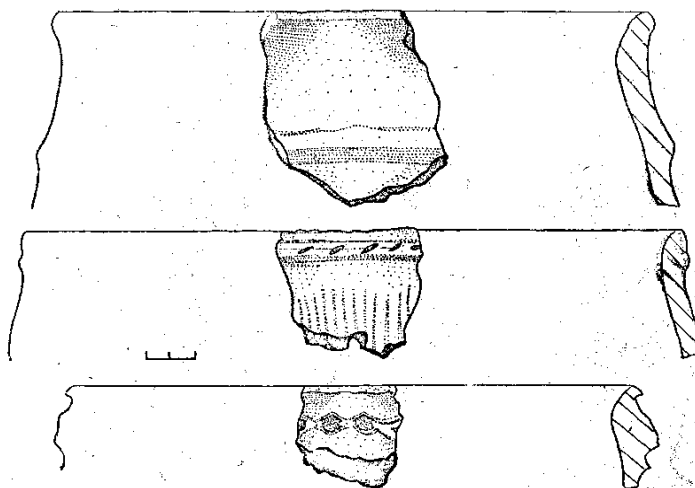
ІЛЮСТРАЦІЇ

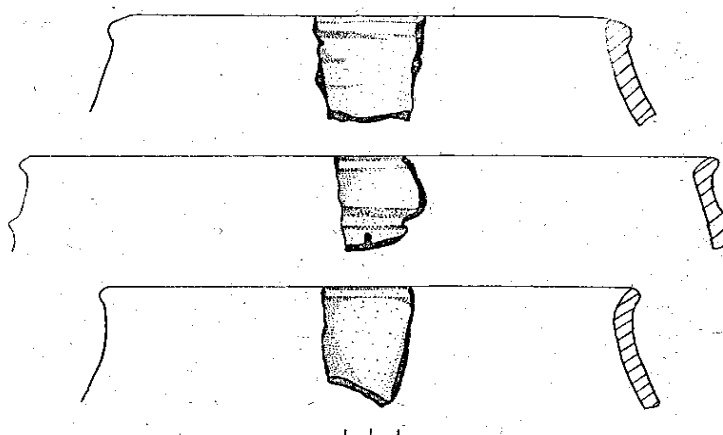
Мал. 1. Археологічна карта Берзнегатського району (Гребенников В.Б.)

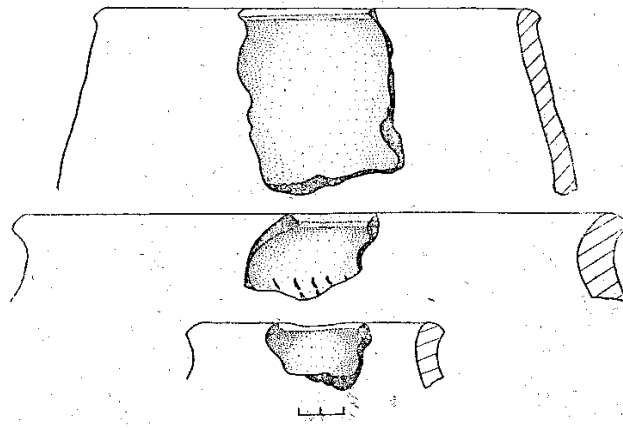
Мал. 2. Реконструкція поселення доби пізньої бронзи (С.С. Березанська)

Мал. 3. Кераміка з поселення Берзнегувате I (Снитко І.О.)

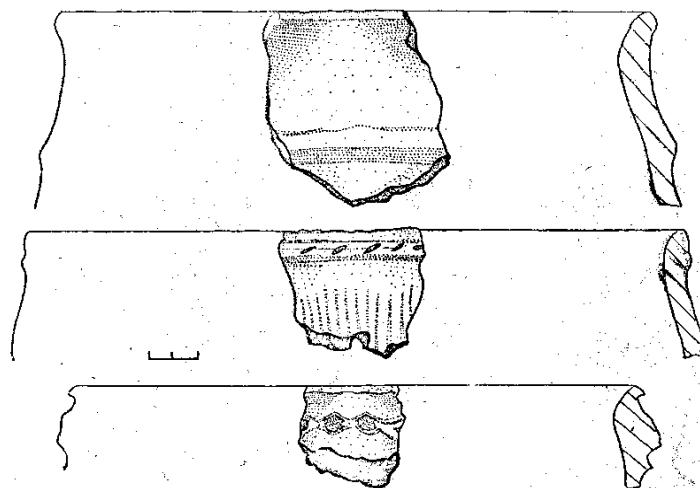

Мал. 4. Кераміка з поселення Маліївка I (Снитко І.О.)

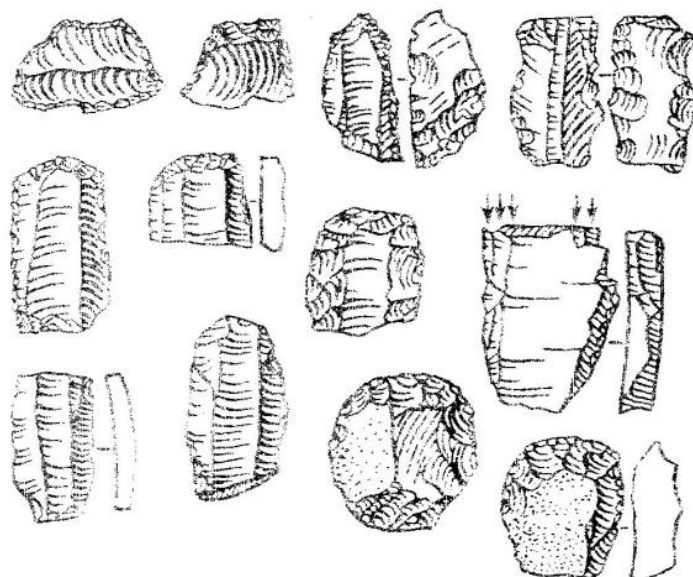

**Мал. 5. Кераміка з поселення Нововолодимирівка I
(Снитко І.О.)**

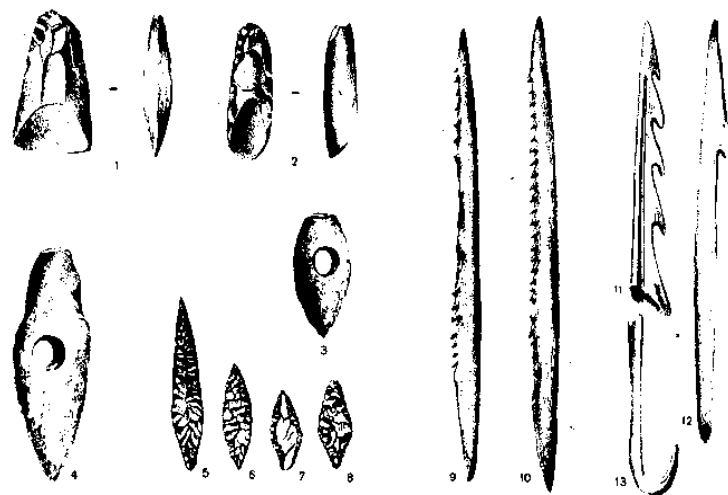
ІЛЮСТРАЦІЇ

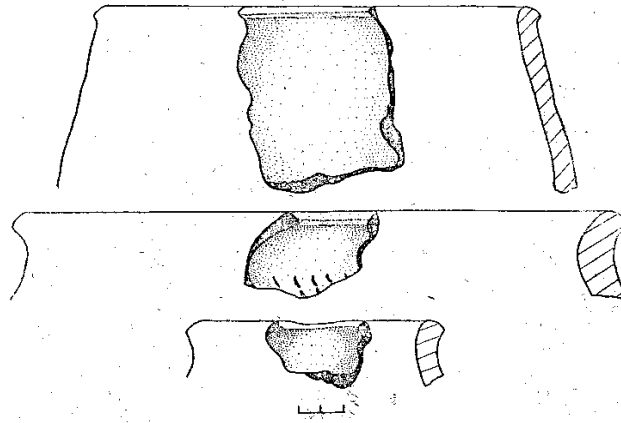
Мал. Кераміка з поселення Березнегувате I (Снитко І.О)

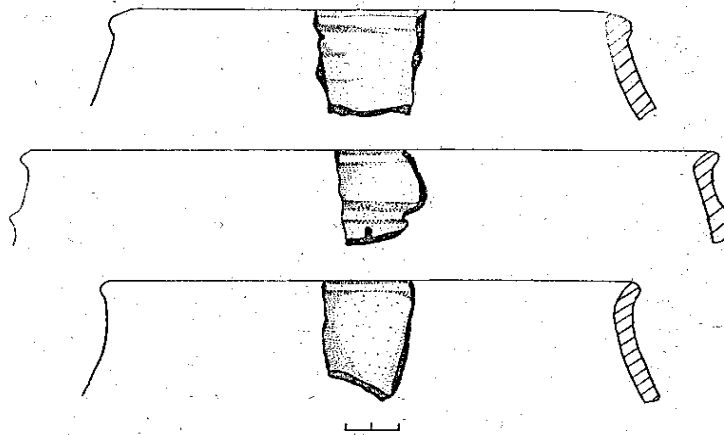
Мал. 6. Мезоліт. Крем'яні знаряддя (Гаврилюк Н.О.)

Мал. 7. Неолітична культура (Д.Б. Шелов)

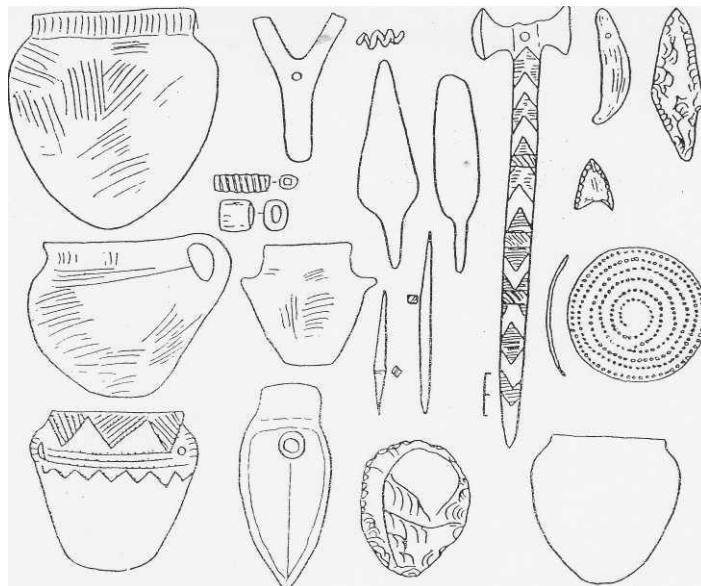
**Мал. Кераміка з поселення Нововолодимирівка I
(Снитко І.О.)**

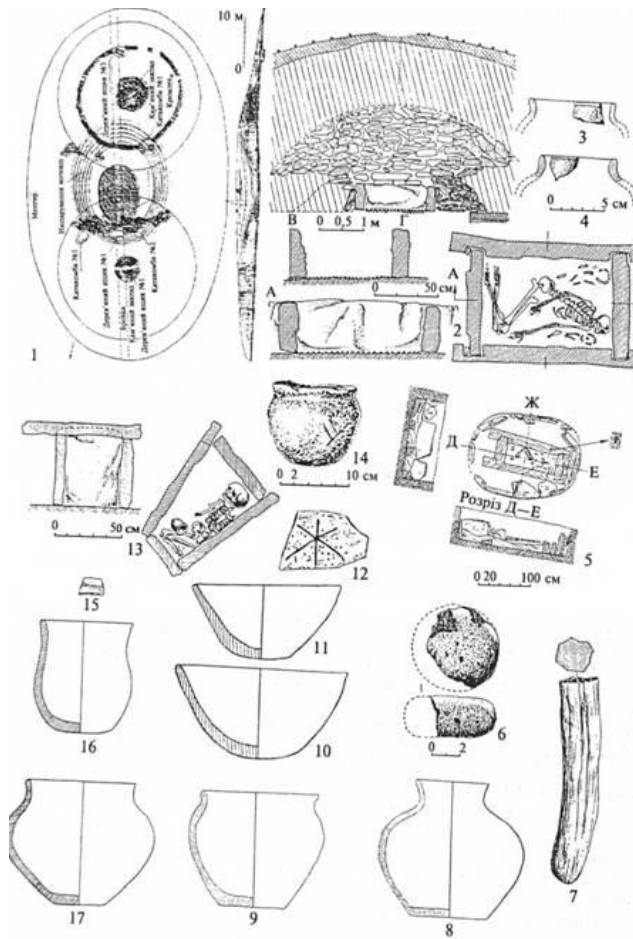
Мал. Кераміка з поселення Маліївка I (Снитко І.О.)

Мал. . Реконструкція поселення доби пізньої бронзи (С.С. Березанська)

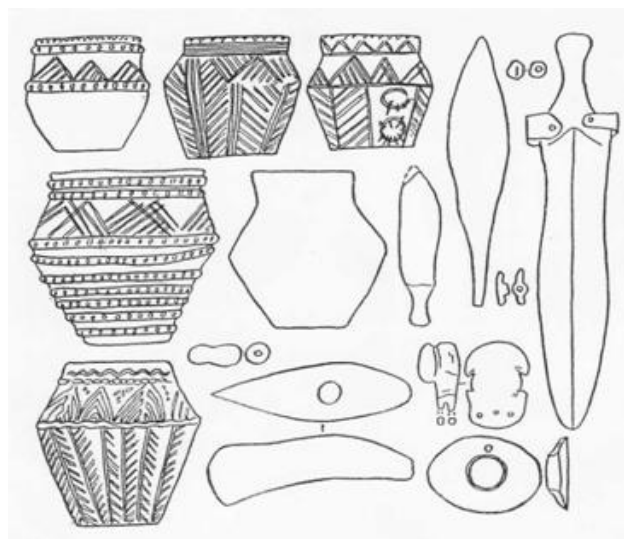
Мал.8 . Давньоямна (ямна) культура (Гаврилюк Н.О)

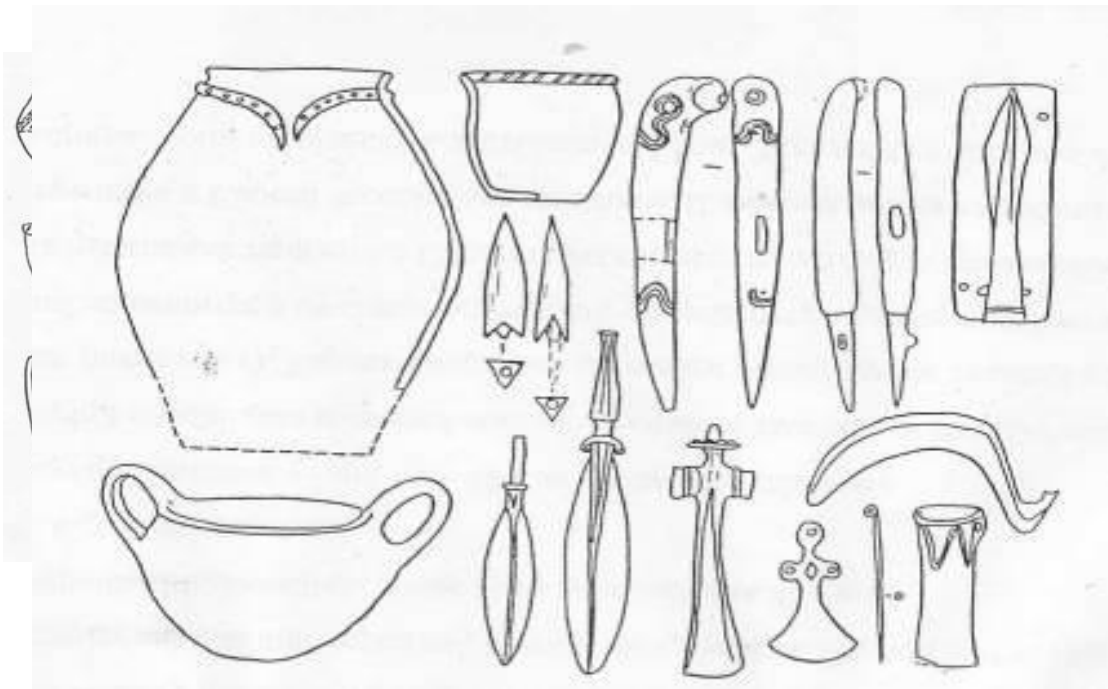
Мал. 96. Кеміобінська культура (Інтернет)

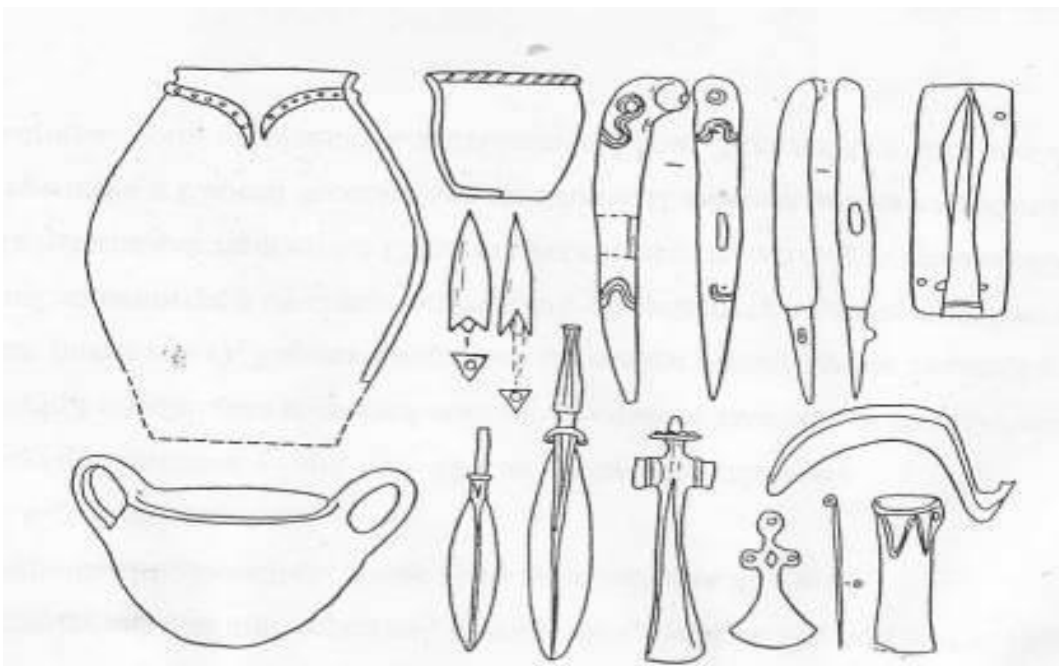
Мал. 107. Інгульська катакомбна культура (Гаврилюк Н.О.)

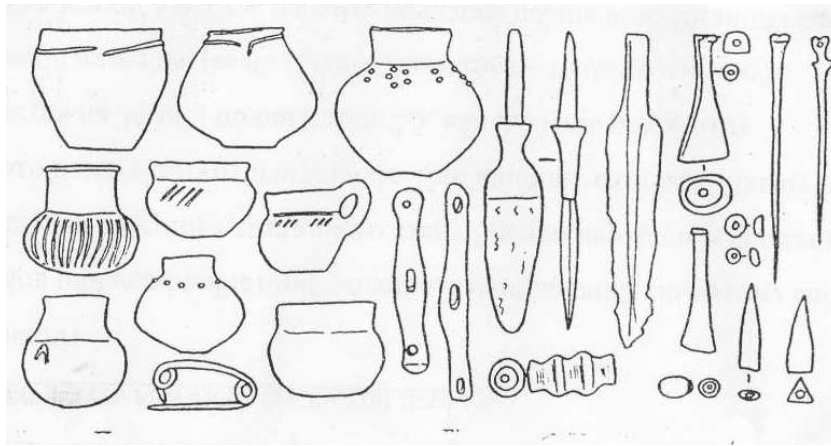
Мал. 118 . Культура багатопружкової кераміки (Гаврилюк Н.О.)

Мал. 129. Зрубна культура (Гаврилюк Н.О.)

Мал. 130 . Сабатинівська культура (Гаврилюк Н.О.)

Мал. 141. Білозерська культура (Гаврилюк Н.О.)

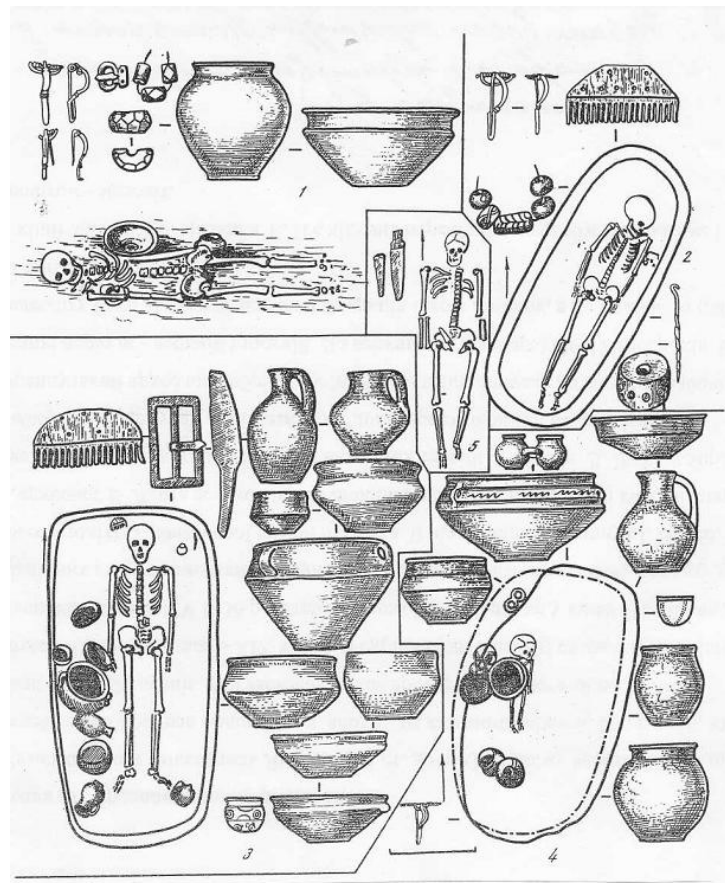
Мал. 152. Кімерійська культура (Гаврилюк Н.О.)

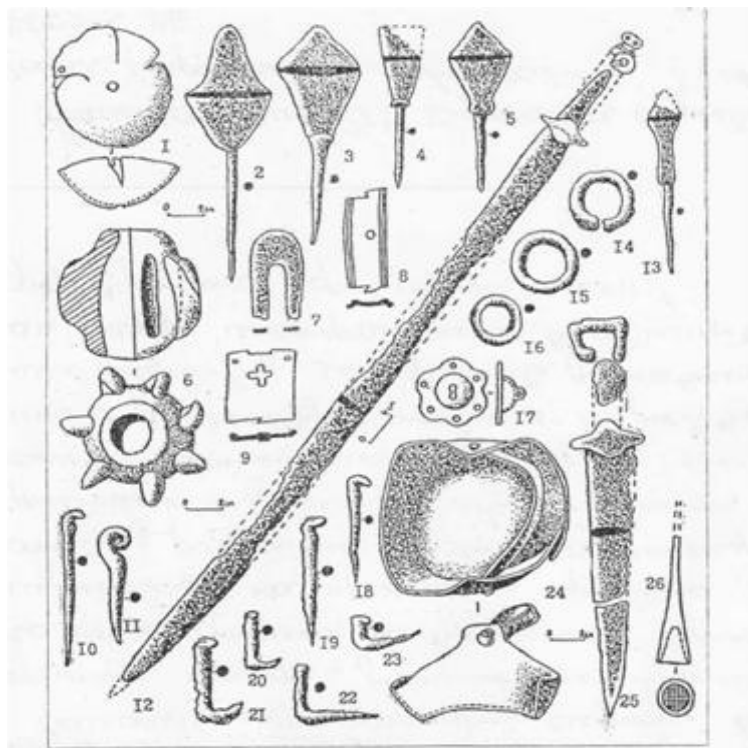
Мал. 163. Скіфська культура (Гребенников Ю.С.)

Мал. 174 . Сарматська культура (металеві вироби) (Інтернет)

Мал. 185. Черняхівська культура (Симонович Є. О.)

Мал. 19 16 . Культура середньовічних кочовиків (Смирнов І.О.)

Мал. 20. Давньогрецькі канфари та фрагмент амфори із скіфського кургану біля с. Висунськ (Шапошникова О.Г.)

Мал. На четверту сторінку обкладинки.

ЗМІСТ

ВСТУП

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

ВИДИ ПАМ'ЯТОК

ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК

Березнегуватська с/р

Білокриницька с/р

Висунська с/р

Калузька с/р

Лепетиська с/р

Любомирівська с/р

Маліївська с/р

Мурахівська с/р

Новолодимирівська с/р

Новоочаківська с/р

Новосевастопольська с/р

Новоукраїнська с/р

Озерівська с/р

Сергіївська с/р

Федорівська с/р

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ

АРХЕОЛОГІЧНІ КУЛЬТУРИ ЗГАДАНІ У КНИЗІ

ЛІТЕРАТУРА

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ІЛЮСТРАЦІЇ

ЗМІСТ

КОРОТКО ПРО АВТОРІВ

Гребенников Віктор Борисович народився у 1958 році у м. Одеса. З 1973 до 1984 року приймав участь в роботі Миколаївської археологічної експедиції ІА АН УРСР робочим, лаборантом і старшим лаборантом. Працював на пам'ятках археології різних видів та культур. З 1976 по 1980 рр. навчався та закінчив історичний факультет МДПІ. Працював учителем, служив в армії. У 1986 – 1999 рр. працював у Миколаївському краєзнавчому музеї спочатку молодшим науковим співробітником, а потім завідувачим сектором археології відділу охорони пам'яток. З 2000 по 2008 рр. працював в археологічних експедиціях ДІОПК, ОДУ, ОАМ та МДУ на різних посадах. У даний час працює науковим співробітником ДІОПК в Миколаївській області. У 2010 р. закінчив магістратуру МДУ. Автор та співавтор більш більше 870 наукових публікацій, статей та книг з археології, історії та краєзнавства.

Яценко Сергій Михайлович народився у 1974 році на Житомирщині. У 1996 році закінчив історичний факультет Миколаївського державного педагогічного інституту. Працював вчителем історії, начальником управління соціального обслуговування населення Головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації. З 2008 р. працює начальником державної інспекції по охороні пам'яток культури в Миколаївській області. Автор та співавтор ряду наукових праць з історії, археології та краєзнавства.